

TRIMITAS

**ĮDOMYBĖS:
NSO, UNIFORMOS
IR MOTORŲ
LEGENDOS**

**+ PASUK GALVĄ
UŽ PRIZĄ**

**DAKARO ŠAULYS
VAIDOTAS ŽALA**

9771392475004

1,99 €

TRIMITAS

IR PRIEŠ ŠIMTMETĮ SKAITYTAS

Žurnalo šimtmečio
proga užsiprenumeruok
„Trimitą“ ir paragink kitą!

2020 metais žurnalas TRIMITAS leidžiamas kas mėnesį.

36 puslapių žurnale TRIMITAS – šaulystė, karyba, istorija, kelionės, pasaulio pažinimas, išgyvenimo patirtys, lauko virtuvė ir galvosūčiai. Kiekvienam yra ką skaityti.

Žurnalą TRIMITAS galima užsiprenumeruoti www.zurnaluprenumerata.lt internetinėje Lietuvos pašto svetainėje prenumeruok.lt bei Lietuvos pašto skyriuose. Prenumeratos kaina metams – 20 eurų.

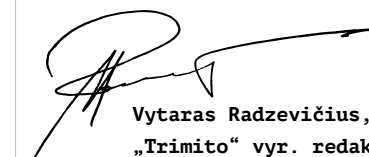
Sveiki,

tai buvo svarbūs metai Lietuvos šaulių sąjungai. Ne tik dėl to, kad organizacija minėjo šimtmetį. Svarbu ir tai, kad sesės ir broliai daug dirbo, aukojo laisvalaikį, jėgas, kūrybą Lietuvos gynybai stiprinti. Ir ne tik gynybai, bet ir pilietiškumui, savimonei, pareigingumui ugdyti, demokratijai stiprinti.

Kad ir kas ką sakytų, būti šauliu yra jėga. Ir ši jėga visais būdais padeda atgrasyti tokius XXI amžiaus „atsilupėlius“, kuriems, pavyzdžiui, niežti nagai puldinėti kaimynus ar iš sudžiovinto nusikaltėlio aikštės mokyti gyventi kitus.

Šie metai buvo svarbūs ir „Trimitui“. Turbūt jau daugelis pamiršo, kad dar pernai jis buvo leidžiamas 6 kartus per metus. O dabar jūs laikote dvyliktą 2019 metų numerį. Žurnalas ir toliau stiprės ir deramai pasitiks savo šimtmetį 2020 metais. Gražių švenčių ir taikių Naujųjų metų!

Tėvynės labui!

Vytautas Radzevičius,
„Trimito“ vyr. redaktorius

vytaras.radzevicius@sauliusajunga.lt

©„Trimitas“, 2019
Leidinio indeksas 5291.
ISSN 1392-4753
Tiražas 2000 egz.

Vyr. redaktorius Vytautas Radzevičius
Kalbos redaktorė Sandra Balžekaitė
Korespondentas Valdas Kilpys
Dizainas ir maketas CRITICAL, Paulius Budrikis, Greta Janutytė

Redakcijos kolegija: Liudas Gumbinas (Alfonso Smetonos šaulių 5-osios rinktinės šaulys), Mindaugas Nefas (CV narys), Sigitas Ozgirdas (CV narys), Alina Bortkevič (CV narė), Juozas Janušaitis (CV narys), Jolita Mickevičiūtė (LŠS studentų korporacijos „Saja“ narė), Irena Šalaviejienė (LŠS išeivijoje šaulė).

LIETUVOS ŠAULIŲ ŽURNALAS

TRIMITAS

2019 m. Nr. 12 (1334)
Tiražas 2000

Išleidžiamas
paskutinę kiekvieno
mėnesio savaitę

ŠIAME NUMERYJE:

- 4 **SVARBI ŽINIA.** Eilinis Lietuvos šaulių sąjungos suvažiavimas: aptarti darbai, išrinkti kandidatai, numatytos gairės | VALDAS KILPYS
- 6 **BENDRYSTĖ.** Šaulių konferencija: iš laiko klodų prikeltos vertybės aktualios ir šiandien | VALDAS KILPYS
- 8 **TRADICIJA.** Kai dainuoja jaunos širdys | „Trimito“ informacija
- 9 **PAGARBA.** Šaulių žvaigždė nušvietė Pagėgių krašto dangų | VALDAS KILPYS
- 10 **KRONIKA.**
- 11 **VIENAS IŠ MŪSŲ.** Pasimatavęs patriotiškumo rūbą | DOVILĖ PUKERTAITĖ
- 14 **ŠIRDIES BALSAS.** Lenktynininkas Vaidotas Žala: nuo pat mažens turintis benzino kraujyje | ALGIMANTĖ AMBRULAITYTĖ
- 18 **NUOMONĖ.** Kūrybingumas kaip istorijos variklis | VALDAS KILPYS
- 20 **ŠAULIŲ LEGENDOS.** Vilkijoje įamžinti Vilkijos krašto Vyčio Kryžiaus ordino kavalieriai ir savanoriai
- 22 **TRADICIJA.** II dalis. Partizanų uniformas atkuriantis dizaineris Giedrius Paulauskas: partizanams rūpėjo stilius ir tai, kaip jie atrodo | ALGIMANTĖ AMBRULAITYTĖ
- 26 **IŠ AUTOMOBILIŲ ISTORIJS.** Pirmosios savaeigės mašinos su vidaus degimo varikliais | JONAS RINKEVIČIUS
- 30 **ASTRONOMIJA.** „Skraidančios lėkštės“ atvyko! Kokia NSO reiškinio prigimtis? | MARTYNAS JUOCEVIČIUS
- 34 **LAUKO VIRTUVĖ.** Garsiosios Nados iš Australijos bandelės | VYTARAS RADZEVIČIUS
- 36 **GALVOSŪKIS.** Kryžiažodis. Atsakykite į klausimus ir laimėkite prizą! | KASTYTIS V. STUMBRYŠ

Autorių dėmesiui – medžiagų kitam numeriui laukiame iki einamojo mėnesio 10 dienos imtinai!

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Projektą „Kritinis protas ir / ar valstybė: pilietiško pasirinkimo svarba“ (straipsniai): „Pasimatavęs patriotiškumo rūbą“, „Šaulių konferencija: iš laiko klodų prikeltos vertybės aktualios ir šiandien“, „Kūrybingumas kaip istorijos variklis“ remia

Spaudos, radio ir televizijos rėmimo fondas.
2019 m. skirta 5 500 eurų.

Viršelio nuotraukoje – šaulys, lenktynininkas Vaidotas Žala. Nuotraukos autorė – Karolina Savickytė.

Adresas: Laisvės al. 34, LT-44240 Kaunas, Lietuva.
el. p. redakcija@sauliusajunga.lt
facebook.com/trimitas.lt

Kasdienės naujienas apie Lietuvos šaulių sąjungą skaitykite oficialiame tinklalapyje www.sauliusajunga.lt

Leidėjas: Lietuvos šaulių sąjunga
www.sauliusajunga.lt
facebook.com/sauliusajunga.lt
Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone.

Rankraščiai negražinami ir nerecenzuojami.
Dėl spaudos broko kreiptis į spaustuvę.
Spausdino UAB „JUDEX SPAUDA“
Europos pr. 96C, LT-46351, Kaunas

Atstovai užsienyje: LŠS išeivijoje (JAV) J. R. Butkus
Toronto (Kanada) V. Pūtvio kuopos vadas V. Pečiulis

Didžiuokis kiekviena akimirka

Didžiuokis kiekviena akimirka

 SAFARILAND®

Tiems, kurie kasdien patiria pavojų, gyvenimo vertės supratimas keičiasi. Kariai, policininkai, kitų specialiųjų tarnybų pareigūnai pradeda labiau vertinti kiekvieną gyvenimo momentą, nes niekuomet nežinai, koks pavojus tavęs tyko už kampo.

Neatsitiktinai „Safariland“ įmonių grupė savo požiūrį į šiuos drąsius žmones išreiškia šūkiu „didžiuokis kiekviena akimirka“. Didžiuokis gerai atliekama pareiga, apgintais žmonėmis ir kasdieniu pasiryžimu kovoti už gėrį.

Tačiau vien pasiryžimo laimėti nepakanka. Reikalinga puiki įranga, apsaugos priemonės, o net paprasčiausias pistoleto dėklas gali lemti pergalę. Siekdami idealios apsaugos, išgyvenimo, komunikacijos sistemų dermės „Safariland“ savininkai suvienijo net 17 įvairių gamintojų pajėgas ir įkūrė grupę, kuriai nėra lygių pasaulyje. Juk po „Safariland“ „skėčiu“ susirinko lyderiai: „Bianchi®“, „Break Free®“, „Hatch®“, „Nik®“ ir daugelis kitų.

Įmonių grupės misija išreikšta lakoniškai – „kartu mes saugome gyvybes“ (angl. *Together, We Save Lives®*). Sunku sugalvoti ką nors svarbesnio...

VISKAS IŠBANDOMA PROFESIONALŲ

Kiekvienas „Safariland“ pagamintas produktas yra išbandomas profesionalų. Prieš du dešimtmečius įkurta „Safariland“ šaudymo komanda (angl. *Safariland Shooting Team*) ne tik laimi įvairiose varžybose, tačiau ir praktiškai, iki mažiausių smulkmenų išbando net mažiausius dalykus.

Štai per 20 metų Kalifornijos policijoje tarnavęs ir šešis kartus „USPSA Law Enforcement Multi-Gun National“ kategorijoje ir dukart „USPSA Multi-Gun National“ čempionu tapęs Keithas Garcia sako, kad pasitiki „Safariland“ pistoletų ir dėtuvių dėklais. „Būsiu atviras, tarnybos policijoje metu buvo atvejų, kai tos kelios sekundės dalys išsitraukiant ginklą lėmė, kad iki šiol esu gyvas“, – pasakoja K. Garcia. Praeitais metais jis tapo „Safariland“ šaudymo komandos nariu. Jis ne tik padeda tobulinti įvairią įrangą, bet, kaip pats sako, moko karius ir pareigūnus „meno nugalėti“.

IŠGELBĖTŲJŲ KLUBAS

K. Garcia atvejis ne vienetinis, todėl nieko nuostabaus, kad „Safariland“ įmonių grupė įkūrė unikalų išgelbėtųjų

klubą (angl. *Saves Club®*). Jo veikloje dalyvauja asmenys, kurie patyrė gyvybei pavojingų incidentų, tačiau dėl kokybiškų apsaugos priemonių liko gyvi.

Srž. Jamesas Brownas (tarnybos draugai jį vadina Buddy) iš Jorko grafystės Šerifo biuro 2018-ųjų sausio 16 dieną dalyvavo susišaudyme su vietos nusikaltėliais. Nusikaltėlio paleistas taiklus šūvis kliudė, bet nepramušė jo „PROTECH® Tactical Delta™ 4“ šalmo. Pareigūnas ne tik liko gyvas, bet ir asmeniškai areštavo nusikaltėlį ir pristatė jį į policijos izoliatorių.

Srž. Sethas Kelly, suimdamas nusikaltėlį, buvo keturis kartus pašautas. Tik dėl to, kad dėvėjo „Safariland Summit™ Level II“ apsauginę sistemą, jis liko gyvas. Tokių ir panašių istorijų išgelbėtųjų klube – ne viena. Trumpas, bet esminis „Safariland“ misiją išreiškiantis šūkis „kartu mes saugome gyvybes“ ne vienam kariui, pareigūnui ar tiesiog žmogui, apsisprendusiam kovoti už gėrį, reiškia gerokai daugiau, nei eilinis noras įtikti pirkėjams.

SAFARILAND produktus rasite:

T. Ševčenkos g. 18. Vilnius

www.survival.lt

+370 618 18000

EILINIS LIETUVOS ŠAULIŲ SĄJUNGOS SUAŽIAVIMAS: APTARTI DARBAI, IŠRINKTI KANDIDATAI, NUMATYTOS GAIRĖS

Tekstas ir nuotraukos – Valdas Kilpys

1.

Lapkričio 30 dieną Kauno įgulos karininkų ramovėje vyko eilinis Lietuvos šaulių sąjungos suvažiavimas. Šaulių pilna Ramovė užėmė nuo kalbų, mat tą dieną suvažiavime buvo tvirtinamos ataskaitos, renkami žmonės, kurie dalyvaus Lietuvos šaulių sąjungos valdymo ir kontrolės organų veikloje ir iš esmės būtent nuo jų nemažai priklausys organizacijos užsibrėžti tikslai ir vykdomi siekliai.

Susirinkusius delegatus sveikinęs krašto apsaugos ministras Raimundas Karoblis sakė: „Didžiuojuosi būdamas Lietuvos šaulių sąjungos dalimi ir galimybę pasveikinti šaulius ne tik kaip krašto apsaugos ministras, bet ir kaip šaulys. Sveikinu Jus, ištikimai tarnaujančius valstybės saugumui ir gynybai. Šaulių sąjunga – tvirtumo ir vienybės, begalinės meilės Tėvynei pavyzdys atkurtos Lietuvos nepriklausomybės šimtmečio istorijoje.“

Sąjungos vadas plk. lt. Gintaras Koryzna, pristatydamas veiklos ataskaitą, aptarė daug įvairių temų. Kalbėdamas apie veikiančią veiklos strategiją vadas akcentavo keturias veiklos kryptis: šalies gynybinio potencialo stiprinimą, tautiškumo ir pilietiško ugdymą, LŠS veiklos kokybės gerinimą ir šauliškumo puoselėjimą bei sklaidą visuomenėje.

Pristatydamas šaulių skaitlingumo pokyčius nuo 2009 iki 2019 metų LŠS vadas atkreipė dėmesį į tam tikrą šaulių skaičiaus stabilumą, kalbant apie 2017 ir 2018 metus, kuris tarsi rodytų nekintantį šaulių skaičių. Tačiau tiesa ta, kad per penki tūkstančiai neegzistuojančių ir / ar veikloje nedalyvaujančių šaulių buvo pašalinti iš sąrašų vykdam „apsivalymą“. Taigi, pasak vado, išorinis šaulių skaičiaus stabilumas nerodo tikrosios padėties, nes pokyčiai organizacijoje įvyko gana ženklius: išbraukti iš sąrašų šauliai nepakeitė bendro šaulių skaičiaus, nes prie organizacijos prisijungė aktyvių brolių ir sesių, kurie iš tiesų dalyvauja pratybose, renginiuose. Itin svarbus plk. lt. G. Koryznos paminėtas faktas: kasmet sulaukę pilnametystės jaunieji šauliai prisijungia prie Krašto apsaugos savanorių pajėgų ir jų bendras skaičius lygus dviejų kuopų karių skaičiui. Kitaip tariant, beveik kasmet LŠS parengia dvi kuopas disciplinuotų karių. Tai nemenkas indėlis į bendrą valstybės gynybinių galių stiprinimą.

Kalbant apie šaulių, baigusius kursus, kurie suteikia teisę įsigyti asmeninį ginklą, skaičių, vado ataskaitoje pateikti skaičiai tikrai džiuginantys: 2017-aisiais šiuose kursuose dalyvavo 57 šauliai, o vien šiemet iki rugsėjo mėnesio jau dalyvavo 365 šauliai. Dar viena maloni žinia, sulaukusi delegatų plojimų, – vokiečių ginklų gamintojai

„Heckler and Koch“ mūsų organizacijai suteikė puikią dovaną: automatinį šautuvą, kurie iki šiol buvo duoti tik panaudai.

Paklaustas apie veiklos iššūkius, LŠS vadas įvardijo didesnę jaunųjų šaulių pritraukimą ir aktyvesnę šaulių dalyvavimą įvairiuose pilietiniuose renginiuose. Nenuostabu, kad didėjančią ir stiprėjančią organizacijos veiklą liudijanti LŠS vado ataskaita buvo patvirtinta be dvejonų.

Suvažiavimo darbą tęsė Centro kontrolės komisijos ataskaitos klausymas ir tvirtinimas bei naujų narių į Lietuvos šaulių sąjungos valdymo ir kontrolės organus rinkimas. Kiekvienas delegatas galėjo asmeniškai susipažinti su renkamų kandidatų gyvenimo aprašymu ir prieš balsavimus užduoti jiems klausimų. Kilus tam tikrų neaiškumų dėl suvažiavime nedalyvaujančių kandidatų balsavimo buvo apsispręsta už juos nebalsuoti, mat kiekvienas kandidatas prieš balsavimą buvo klausiamas, ar sutinka dalyvauti rinkimuose ir, jei išrinks, dora ir sąžiningai vykdyti numatytas funkcijas.

Baigiantis suvažiavimui buvo pateikti du pareiškimai ir rezoliucija, tačiau kritiškai apsvaresčius jai pritarta nebuvo.

Naujai eiliniame LŠS suvažiavime išrinkti LŠS valdymo ir kontrolės organų nariai

- CENTRO VALDYBA:**
- Edmundas Čečeta [1 ŠR]
 - Juozas Janušaitis [2 ŠR]
 - Gražvydas Zulanus [2 ŠR]
 - Mindaugas Milius [10 ŠR]
 - Skaidrilė Grigaitė-Mockevičienė [9 ŠR]
 - Gediminas Jankus [2 ŠR]
 - Leonas Stonkus [3 ŠR]
 - Edgaras Diržius [2 ŠR]
 - Kęstutis Kostas Vaitonis [5 ŠR]

- CENTRO KONTROLĖS KOMISIJA:**
- Vaidotas Okulič-Kazarinas [10 ŠR]
 - Dalia Lapinskienė [3 ŠR]
 - Eitvydas Tamošiūnas [9 ŠR]

- GARBĖS TEISMAS:**
- Rolandas Juonys [1 ŠR]
 - Darius Baronas [5 ŠR]
 - Gabrielė Nešta [8 ŠR]

x

2.

Beveik kasmet LŠS parengia <...> galių stiprinimą.

1. Suvažiavime vyravo aiškus ir darnus delegatų nusiteikimas aktyvinti šaulių veiklą.

2. LŠS vadas plk. lt. G. Koryzna pristatė ataskaitą.

ŠAULIŲ KONFERENCIJA: IŠ LAIKO KLODŲ PRIKELTOS VERTYBĖS AKTUALIOS IR ŠIANDIEN

Tekstas ir nuotraukos – Valdas Kilpys

2

TOKIA PRADŽIA

Prieš šešerius metus šaulių organizuota pirmoji konferencija tapo stipriu postūmiu visoje šalyje kalbėti saugumo temomis. Šios veiklos gairių laikomasi iki šiol, nes visuomenės švietimas yra itin svarbus uždavinys, neatsiejamas nuo šauliškumo idėjų plėtos.

Šiais metais, kai organizacija mini 100-ąsias įkūrimo metines, buvo nuspręsta konferenciją organizuoti drauge su Vytauto Didžiojo universitetu ir pagrindinį žvilgsnį kreipti į organizacijos istorinį kontekstą bei iš jo kylančias ir dabartį veikiančias idėjas. Kartu su mokslininkais iš Lenkijos, Ukrainos, Latvijos ir Lietuvos, kurie vykdė istorinius Lietuvos šaulių sąjungos arba kitų paramilitarinių organizacijų tyrinėjimus, konferencijoje buvo kalbama apie Lietuvos šaulių sąjungos ir europietiškojo paramilitarizmo veiklos istorines aplinkybes ir svarbiausias šių judėjimų idėjas, dariusias poveikį XX amžiaus Europos valstybių ir visuomenių raidai. Šis poveikis juntamas ir dabar.

Tarptautinės mokslinės konferencijos „Paramilitarizmas ir Lietuvos šaulių sąjunga: istoriniai iššūkiai ir veiklos idėjos“ dalyvius sveikinęs Lietuvos Respublikos krašto apsaugos viceministras Vytautas Umbrasas akcentavo Lietuvos šaulių sąjungos svarbą visuomenės švietimo kontekste, prisiminė šaulių įsakymus, kurie yra šauliškės veiklos pagrindas. Jam antrino VDU rektorius prof. Juozas Augutis, kuris pabrėžė

1. Konferencijos metu intelektualines pajėgas suvienijo valstybės tarnautojai, akademikai ir šauliai.
2. Konferencijos dalyviai.

piliečių nusiteikimo, kovos dvasios svarbą. „Pakelkite iš laiko klodų tas vertybes, tą didžiulę naudą, kurią davė žmonės per visą šitą laikotarpį, parodykite ją, ypač jaunimui. Simboliška, kad konferencija vyksta tarp universiteto sienų. Nepalikite tų įžvalgų, kurias atrasite, aptarsite tarpusavyje, paskleiskite žinias kiek galima plačiau, ypač jaunimui. Jūs esate dideli mokytojai, Lietuvos patriotiškumo ir Lietuvos saugumo puoselėtojai“, – sakė prof. J. Augutis.

Dėkodamas pranešėjams LŠS vadas plk. lt. Gintaras Koryzna tvirtino, kad „Lietuvos šaulių sąjunga turi išskirtinį kelią – organizacija gali prisidėti ir prisideda prie visuomenės švietimo. Mes galime būti puikūs tarpininkai, suteikiantys žinių, kaip kiekvienas pilietis gali prisidėti prie mūsų šalies nacionalinio saugumo stiprinimo“.

PIRMOJI DIENA

Pirmosios dienos posėdžiams vadovavęs istorikas, VDU prof. Jonas Vaičenonis džiaugėsi, kad Šaulių sąjungos konferencija vyksta universiteto erdvėje. „Džiugu, kad Šaulių sąjungos ir Vytauto Didžiojo universiteto bendradarbiavimas nėra tik žodžiai, kad jau ne pirmą kartą yra organizuojama bendra konferencija ir prasmingai paminimos Šaulių sąjungai svarbios datos“, – sakė profesorius.

Istorikai Algimantas Kasparavičius ir Artūras Svarauskas savo pranešimuose nemažai kalbėjo apie LŠS ir politikos sandūras. A. Kasparavičiaus nuomone,

šauliai buvo itin veikli jėga kovose už Lietuvos nepriklausomybę. Istoriko teigimu, būtent mūsų organizacija buvo nuosekliausia Vilniaus atkovojoimo šalininkė ir net prezidentas Antanas Smetona organizacijos egzistavimą pateikė kaip „stiprų emocinį argumentą“. Pusiau juokais istorikas susirinkusiųjų teiravosi, ar šauliai nelygintini su Vytautu Didžiuoju, nes jis Klaipėdos kraštą paliko, o šauliai atkovojo.

A. Svarauskas atskleidė, koks buvo Lietuvos politinių partijų ir Šaulių sąjungos santykis, pabrėžė, kad visuose rinkimuose Šaulių sąjunga 1920–1926 metais aktyviai kvietė lietuvius dalyvauti rinkimuose, atlikti pilietinę pareigą. Jo teigimu, identifikuojamos dvi organizacijos veiklos tendencijos: a) pilietiškumo skatinimas per tautiškumą, b) apie 1940-uosius atsiradęs ne pilietinio aktyvumo, o pilietinio paklusnumo aspektas. Šauliai, ragindami dalyvauti rinkimuose, buvo skatinami patys ir skatino kitus „balsuoti už valstybines partijas“. Tiesa, pastarosios tiksliau nebuvo apibrėžiamos.

Svečias iš Lenkijos, istorikas Bogusławas Koselis, pranešimu „Lietuvos šaulių sąjunga tarpukario Lenkijos spaudoje“ pristatė lenkiškos spaudos šūkius Sąjungos atžvilgiu. Doc. dr. Silva Pocytė savo pranešimo „Lietuvos šaulių sąjungos klausimas Klaipėdos krašto viešajame diskurse 1923–1924 m.“ pabaigoje konstatavo, kad šaulių veikla Klaipėdos krašte vis tik buvo daug sudėtingesnė nei likusioje Lietuvoje. Nemenko susidomėjimo sulaukė netipinė

istoriko Vytauto Jokubausko padaryta „Trimito“ žurnalo turinio analizė, kurią pasitelkus pagal pasirinktų raktinių žodžių vartoseną galima padaryti nemažai įžvalgų apie tuomet žurnalo puslapiuose vyrausias temas.

PIRMOJI DIENA

Pirmosios dienos posėdžiams vadovavęs istorikas, VDU prof. Jonas Vaičenonis džiaugėsi, kad Šaulių sąjungos konferencija vyksta universiteto erdvėje. „Džiugu, kad Šaulių sąjungos ir Vytauto Didžiojo universiteto bendradarbiavimas nėra tik žodžiai, kad jau ne pirmą kartą yra organizuojama bendra konferencija ir prasmingai paminimos Šaulių sąjungai svarbios datos“, – sakė profesorius.

Istorikai A. Kasparavičius ir A. Svarauskas savo pranešimuose nemažai kalbėjo apie LŠS ir politikos sandūras. A. Kasparavičiaus nuomone, šauliai buvo itin veikli jėga kovose už Lietuvos nepriklausomybę. Istoriko teigimu, būtent mūsų organizacija buvo nuosekliausia Vilniaus atkovojoimo šalininkė ir net prezidentas Antanas Smetona organizacijos egzistavimą pateikė kaip „stiprų emocinį argumentą“. Pusiau juokais istorikas susirinkusiųjų teiravosi, ar šauliai nelygintini su Vytautu Didžiuoju, nes jis Klaipėdos kraštą paliko, o šauliai atkovojo.

A. Svarauskas atskleidė, koks buvo Lietuvos politinių partijų ir Šaulių sąjungos santykis, pabrėžė, kad visuose rinkimuose Šaulių

sąjunga 1920–1926 metais aktyviai kvietė lietuvius dalyvauti rinkimuose, atlikti pilietinę pareigą. Jo teigimu, identifikuojamos dvi organizacijos veiklos tendencijos: a) pilietiškumo skatinimas per tautiškumą, b) apie 1940-uosius atsiradęs ne pilietinio aktyvumo, o pilietinio paklusnumo aspektas. Šauliai, ragindami dalyvauti rinkimuose, buvo skatinami patys ir skatino kitus „balsuoti už valstybines partijas“. Tiesa, pastarosios tiksliau nebuvo apibrėžiamos.

Svečias iš Lenkijos, istorikas Bogusławas Koselis, pranešimu „Lietuvos šaulių sąjunga tarpukario Lenkijos spaudoje“ pristatė lenkiškos spaudos šūkius Sąjungos atžvilgiu. Doc. dr. Silva Pocytė savo pranešimo „Lietuvos šaulių sąjungos klausimas Klaipėdos krašto viešajame diskurse 1923–1924 m.“ pabaigoje konstatavo, kad šaulių veikla Klaipėdos krašte vis tik buvo daug sudėtingesnė nei likusioje Lietuvoje. Nemenko susidomėjimo sulaukė netipinė istoriko Vytauto Jokubausko padaryta „Trimito“ žurnalo turinio analizė, kurią pasitelkus pagal pasirinktų raktinių žodžių vartoseną galima padaryti nemažai įžvalgų apie tuomet žurnalo puslapiuose vyrausias temas.

ANTROJI DIENA

Lapkričio 22 dieną – antrąją konferencijos dieną – bene daugiausia emocijų sukėlė Klaipėdos universiteto istoriko Vyganto Vareikio pranešimas „Pakirstos šaknys: Lietuvos šaulių sąjunga 1939–1940 metais“. Istorikas bandė aiškintis priežastis, kodėl

taip greitai ir be pasipriešinimo buvo nutraukta mūsų organizacijos veikla. „Žaliąja kariuomene“ vadinti šauliai anuomet turėjo gana tikslų ir rimtų priešinimosi planų, tačiau jie taip ir liko neįgyvendinti. Istorikas pirmiausia akcentavo „politinę kapituliaciją“: šauliams skirti vokai su konkrečiomis užduotimis taip ir liko neatplėšti ir tai yra gana skaudi aplinkybė, kuri ir dabar daugeliui neduoda ramybės. Šaulių organizacijos likvidavimas vyko greitai ir sklandžiai. Pasak istoriko, tai buvo lyg Lietuvos kariuomenės naikinimo repeticija.

Šaulys istorikas Egidijus Papečkys savo pranešime akcentavo savanoriškumo reikšmę. Jo teigimu, pagrindinis skirtumas, palyginus mūsų organizaciją su panašiomis kitų Baltijos ir Lenkijos valstybių organizacijomis, pasireiškia tuo, kad LŠS buvo sukurta „iš apačios“. Ją inicijavo patys piliečiai. Beje, svečiai iš Ukrainos Andrii Rukkasas ir Ruslana Martseniuk pateikė dar vieną, ukrainietiškąjį panašaus pobūdžio organizacijos precedentą – ukrainiečių gimnastikos ir ugniagesybos „Luh“ sąjungą. Tuometėje Ukrainoje vietiniams lenkai nesuteikė galimybės kurti paramilitarines organizacijas, todėl buvo nueita unikaliu keliu: įkurta organizacija, kuri iš esmės turėjo visus karinės struktūros atributus, tik vietoje šautuvų buvo naudojami ilgakočiai kirvukai, uniformos buvo kiek labiau civilinės. Pranešėjas apgailestavo, kad šios organizacijos veikla dabarties Ukrainoje neturi tęsos. x

KAI DAINUOJA JAUNOS ŠIRDYS

„Trimito“ informacija
Nuotraukos – Valdas Kilpys ir konkurso organizatoriai

Lapkričio pabaigoje Kauno Jgulos karininkų ramovėje netilo moksleiviškas klegesys. Tą dieną vyko jau penkioliktus metus šaulių organizuojamas renginys – Kauno miesto bei rajono moksleivių patriotinių dainų konkursas, kuris šiemet buvo skirtas Lietuvos šaulių sąjungos šimtmečiui. Viena iš šio konkurso sumanytojų ir organizatorių, Kauno J. Gruodžio konservatorijos dainavimo skyriaus mokytoja metodininkė, šaulė Regina Kabalinienė pasakojo, kad šis konkursas yra puikus sėkmės pavyzdys, kai ilgas ir nuoseklus darbas duoda vaisių. „Šis konkursas nuo pirmųjų labai skiriasi. Renkasi vis stipresni atlikėjai, tad atlikimo lygis vis gerėja. Labai džiugu, kad per dainą, muziką yra skleidžiamas ir šauliškumas, juk konkurse dalyvauja ne vien šauliai, bet ir tiesiog gabūs moksleiviai iš viso Kauno miesto ir rajono“, – sakė R. Kabalinienė. Jai antrino Kauno muzikinio teatro solistas, šaulys Juozas Janušaitis, pabrėžęs profesionalizmo didėjimą. „Pirmasis konkursas vyko

„Vyturio“ gimnazijoje ir jis pasikeitė iš esmės. Atsirado daugiau chorų, bendrai atsakomybė ruošiantis išaugo kelis kartus ir džiaugiamės, kad tas prastasis „saviveikliškas“, kuris iš tiesų yra neatsakingas požiūris į muziką, nyksta“, – sakė J. Janušaitis.

Garbi komisija, kurią sudarė VDU Muzikos akademijos, J. Gruodžio konservatorijos dėstytojai, Kauno muzikinio teatro solistai ir kiti muzikos žinovai, turėjo nemažai veiklos. Visą dieną trunkantis konkursas reikalavo nemažai ištvermės, nes dalyvavo net 28 kolektyvai, buvo išklaustytos net 56 dainos. Organizatoriai juokavo, kad kitąmet, ko gero, Ramovės salė bus per maža, nes nebesutalpins visų, norinčiųjų. Įdomi detalė – Kauno „Vyturio“ gimnazijos solistė Miglė Koklevičiūtė atliko specialiai konkursui vadovės Rūtos Skučienės parašytą dainą. Laureatai ir nominantai bei jų vadovai gavo šaulišką simboliką papuoštas padėkas, tačiau bene labiausiai pasisėkė pagrindinio prizo laimėtojams – Jono Basanavičiaus gimnazijos vokalinio-instrumentinio ansamblio dainininkams (vadovė Diana Burkauskienė),

1. Organizatoriai ir nugalėtojai – iki kitų metų tradicinio konkurso!

kurie gavo galimybę apsilankyti viename iš Lietuvos karinių dalinių ir patirti kariškos tarnybos romantiką. Atlikėjų meistriskumą vertinusios komisijos narių nuomonė buvo vieninga: konkursantų meistriskumo lygis kyla, todėl išrinkti nugalėtojus buvo tikrai nelengva. R. Kabalinienė pažymėjo ir atliekamų dainų repertuaro plėtrą, nes tenka pripažinti, kad tradiciškai atliekamos patriotinės dainos yra ne tokios ir skaitlingos, tad ruošiantis konkursui buvo įdėta nemažai trūso ne tik keliant meistriskumą, bet ir didinant atliekamų kūrinių unikalumą.

ŠAULIŲ ŽVAIGŽDĖS NUŠVIETĖ PAGĖGIŲ KRAŠTO DANGŲ

Tekstas ir nuotrauka – Ingrida Jokšienė

Tilžės akto, šiemet mininčio 101-ąsias metines, dieną visus neabejingus krašto istorijai, jos garbingiems šviesuoliams į vaikų renginį sukvietė Pagėgių savivaldybės Martyno Jankaus muziejaus darbuotojai.

Jau tradiciniu tapusiame renginyje muziejaus direktorė Liudvika Burzdžiuvienė sveikinosi su Pagėgių savivaldybės mero pavaduotoja Ligita Kazlauskienė, Pagėgių savivaldybės tarybos nariais, svečiais ir pristatė karybos istoriką, profesorių Valdą Rakutį, kurio pranešime buvo apžvelgta Lietuvos savanorių ir šaulių sąjungos istorija tarpukariu. Sudėtinga to laikotarpio istorija buvo papasakota paprastai, suprantamai, priimtina. Atiduota duoklė ir Bitėnų panteone besilisinčiam visuomenės, kultūros veikėjui, buvusiam Klaipėdos Šaulių sąjungos nariui Jonui Vanagaičiui, kurio 150-ąsias metines šiemet mini Lietuva. Muziejaus direktorė perskaitė pranešimą apie J. Vanagaičio gyvenimo veiklą, trumpai apžvelgė muziejaus ekspoziciją, skirtą šiam šviesuoliui, ir pasidžiaugė iki šiol palaikomais gyvais ryšiais su J. Vanagaičio palikuonimis, gyvenančiais Amerikoje.

Tradiciškai apžvelgti šiais besibaigiančiais metais muziejui padovanoti ar įsigyti eksponatai, padėkota nuolatiniais globėjams, mecenatams. Visgi, kaip sakė direktorė, muziejininkų svajonei buvo lemta išsipildyti ir svarbiausiu 2019-ųjų įvykiu

galima laikyti Martyno Jankaus sodybos dalies įsigijimą ir sodybos vientisumo atstatymą. Dar kartą dėkodama politikams, muziejaus vadovė patikino, kad netrukus atsiras kraštotyrinė ekspozicija, kurios eksponatai nebetelpa saugyklose, o apie rimtesnius rekonstravimo darbus galima drąsiau svajoti, nes turint nuosavybės dokumentus ir dar pernai atliktą sodybos virtualiąją vizualizaciją, paraiškų įvairiems rėmimo fondams rengimui nebeliko kliūčių.

Na, o baigiamuoju iškilios datos paminėjimo akcentu buvo džiugus momentas, kuriuo simboliškai baigti Valstybiniai šaulių metai, šiemet minintys 100-metį. Už darbus Tėvynės labui, už šaulišką veiklą, už nuopelnus Lietuvai ir Lietuvos šaulių sąjungai remiantis Lietuvos šaulių sąjungos išėvijoje statuto &39 ir &185–192 str., įsteigtais Šaulių Žvaigždės medaliais už ilgametį darbą su Šaulių sąjungos jaunimu, aktyvų dalyvavimą Šaulių sąjungos veikloje bei vadovavimą šaulių kuopoms apdovanoti Tauragės LDK Kunigaikščio Kęstučio 7-osios rinktinės šaulė, Pagėgių savivaldybės mero pavaduotoja Ligita Kazlauskienė ir Tauragės LDK Kunigaikščio Kęstučio 7-osios rinktinės šaulys, buvęs Pagėgių 9-oais kuopos jaunųjų šaulių vadas Algirdas Saročka. Už darbą įamžinant Pagėgių krašte savanorių, Vyties Kryžiaus kavalieriaus, majoro Jono Šimkaus ir eilinio Jurgio Civinsko atminimą bei suorganizuotus renginius, konferencijas

ir aktyvią informacijos sklaidą tuo pačiu garbingu Šaulių Žvaigždės medaliu apdovanotos Pagėgių savivaldybės Martyno Jankaus muziejaus direktorė Liudvika Burzdžiuvienė ir Pagėgių savivaldybės Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus vyriausioji specialistė Ingrida Jokšienė. Pernykščiu Tilžės Akto 100-mečio atminimo ženklų už finansinę paramą įamžinant savanorių atminimą Pagėgių krašte padėkota Pagėgių savivaldybės tarybos nariui Kęstui Komskui.

Garbingus apdovanojimus įteikė Vakarų (jūros) šaulių 3-iosios rinktinės vado, atsargos majoro Rolando Lukšo įgaliotas Lietuvos šaulių sąjungos 308-osios kuopos vado pavaduotojas Donatas Jaunius.

Išsakytos dėkingumo kalbos, padėkota Dievui ir Tėvynei, pasidalyta šauliško darbo Tėvynės labui patirtimi, sustota bendrai nuotraukai, o renginys, kaip ir dera muziejuje, užbaigtas pabaigtuvių kafiaja ir smagiu pasibendravimu.

Kasdienis, tylus, kantrus darbas savo Tėvynei, pagarba praeičiai ir garbingai istorijai – vertybės, reikalingos Lietuvai ir jos ateičiai. Neškime patriotizmo ir tvirtos moralės vėliavą savo širdyje ir pasaulis taps gražesnis visiems. x

A. Saročka, L. Burzdžiuvienė, L. Kazlauskienė, I. Jokšienė, K. Komskis, D. Jaunius.

VLADO PUTVINSKIO ATMINIMO MEDALIU APDOVANOTAS BUVĘS LIETUVOS KARIUOMENĖS VADAS

„Trimito“ informacija
Nuotrauka – Jono Ivaškevičiaus

Lapkričio 28 dieną Lietuvos Respublikos Prezidentūroje LŠS V. Putvinskio-Pūtvio klubo nariai (prezidentas Stasys Ignatavičius, viceprezidentas dr. Audrius Skaistys, tarybos nariai ats. plk. ltn. Kęstutis Kostas Vaitonis ir Jurgis Škėrys) Lietuvos šaulių sąjungos 100-mečio proga Vlado Putvinskio atminimo medaliu (Nr. 100) apdovanojo buvusį Lietuvos kariuomenės vadą, Lietuvos Respublikos Prezidento vyriausiąjį patarėją nacionalinio saugumo klausimais ats. gen. ltn. Joną Vytautą Žuką.

1989–1990 metais ats. gen. ltn. J. V. Žukas dalyvavo Lietuvos šaulių sąjungos atkūrimo iniciatyvinės grupės veikloje: rinko istorinę medžiagą apie tarpukario šaulių sąjungą, organizavo paskaitas, 1990 metų rugsėjo mėn. – pirmuosius šaulių būrių vadų kursus. x

LŠS Vlado Putvinskio-Pūtvio klubo tarybos nariai su ats. gen. ltn. J. V. Žuku.

TRUMPALAIKĖ ŠAULIŲ STOVYKLA „IŠALAS 2019“

„Trimito“ informacija

Gruodžio 6–8 dienomis Turgelių „Aistuvos“ gimnazijoje vyko trumpalaikė Šalčininkų 1011-osios šaulių kuopos stovykla. Šioje stovykloje susirinko per 100 jaunųjų ir suaugusių šaulių, taip pat gausiai prisijungė Nepriklausomybės kovų šaulių kuopos šauliai. Stovykla tradiciškai prasidėjo kuopos vado vrs. Eimanto Tamulyno sveikinimo žodžiu ir Lietuvos valstybės himno giedojimu (kurį pagal mūsų tradiciją pradėjo vyriausiasis tuomet buvęs kuopos šaulys Arvydas Norkūnas). Po atidarymo šauliai įsikūrė, susiskirstė būriais ir prasidėjo stovyklos programa. Penktadienio vakarą šauliai išklausė teorinės paskaitos apie karo topografiją, kurią skaitė št. srž. Igoris Bartanovičius. Taip pat su vyr. srž. Genadijaus Matiušovo pagalba mokėsi, kaip kuo greičiau ir taisyklingiau susirikiuoti į vieną grandį pagal ūgį.

Atsikėlę ir susitvarkę antrąją stovyklos dieną šauliai lauke turėjo rytinę mankštą. Vėliau visi būriai, padedami instruktorių, išbandė topografijos žinias praktiškai. Kiekvienas šaulys turėjo parodyti, kaip moka orientuotis vietovėje ir kaip išmano žemėlapi. Po pietų jaunieji šauliai turėjo užpildyti apklausą apie jaunųjų šaulių veiklą mūsų kuopoje ir jaunojo šaulio kelio pasirinkimo motyvus. Vėliau mažiau pažengę jaunieji šauliai išėjo į mišką, o ten mokėsi kasti apkasus ir statyti būstus su palapinsiauste. Gavę naujų žinių ar patobulinę turimas grįžo į mokyklą mokytis nebylaus valdymo signalų. Po visų užduočių stovyklos dalyviai išklausė motyvuojančios šaulio Povilo Mockevičiaus paskaitos apie šaulio ir sąjūno kelią. Po vakarienės stovyklautojai išklausė medikės Anželikos Veder paskaitos, kaip reikia suteikti pirmąją pagalbą. Taip pat užsiėmė komandinėmis rungtimis ir kitomis sportinėmis užduotimis. Vakaro pabaigoje, prieš miegą, mažesnių šaulių būriai mokėsi

rikiuotės pagrindų. Sekmadienio rytą visi komandiškai stengėsi kuo kruopščiau sutvarkyti mokyklos patalpas. Stovyklos uždarymo ceremonijoje tradiciškai sugiedojome himną, išklausėme kuopos vado žodžio bei padėkos. Taip pat kuopos vadas apdovanojo labiausiai pasižymėjusius bei švenčiančius gimtadienį šaulius.

Per šią trumpą, bet labai turiningą stovyklą šauliai išmoko daug naujo bei patobulino turimas žinias. Stovykla buvo kupina gražiausių emocijų, šypsenų bei iššūkių.

Dėkojame Šalčininkų r. Turgelių „Aistuvos“ gimnazijos administracijai už malonų priėmimą ir tikimės bendradarbiauti toliau. x

Tekstas – Dovilė Pukertaitė
Nuotraukos – Valdas Kilpys

Šiomet didžiuosiuose kino ekranuose pasirodė Vytauto V. Landsbergio dokumentinis filmas „Vanago portretas“. Po filmo premjeros Kaune, turbūt atėjus tinkamai akimirkai, pagaliau įvyko jau kurį laiką planuotas pokalbis su šauliu Mantu Petravičiumi. Šįkart kalbėjomės apie žmones ir jų galimybes, apie patriotiškumo rūbą, kurį turime kiekvienas, bet kartais ne visuomet deramai pasiūtą, o pokalbio kontekste visada grįždavome prie naujausio Manto patyrimo – galimybės prisidėti prie dokumentinio filmo apie Lietuvos partizanų vado kūrimo.

Kas tau, Mantai, yra šaulių sąjunga? Šaulystė?
Atrodo, kad tai – vieta, kur gali pasimatuoti patriotiškumo rūbą. Paprastą, tokį, kokį turi. Šmagu, kad čia iš tavęs nebus pasijuokta. Tas rūbas gal kiek jau ir išaugtas, gal kiek per didelis, čia tarsi vieta, kur jis bus tau persiūtas, pataisytas – bus pritaikytas asmeniškai. Visada žavėjaisi ta laisvės ir ramybės sargo, kario uniforma ir tik čia, Lietuvos šaulių sąjungoje, sužinojau, kam skirta uniforma, kaip ir kodėl ji dėvima.

Tu visada išskirtinai gražiai kalbi apie šaulių sąjungą. Kodėl verta ateiti ir tapti šauliškos šeimos dalimi?
Be galo apmaudu, kad mūsų šauliška Lietuva tiek kartų buvo išdraskyta ir išmėtyta po tolimiausius geografinius taškus. Mums nereikia tapti, mums tereikia susirinkti. Kiekviena lietuvių šeima buvo paliesta šauliškumo praeityje, todėl mums tik iš naujo reikia susirinkti.

Esu sakis, kad Lietuvos piliečio pasas turėtų būti išduodamas tik davus priesaiką, nes tik tuomet kažkas įvyksta galvoje. Sulaužomos sausos šakos, kurios vertė kažkada tingėti, kažkas įvyksta tokio, kas apermčia gyvenimą aukštyn kojomis.

Yra aiškos tiesos, tokios kaip savanorystė, aukojimasis dėl kitų, savęs atidavimas dėl aukštesnio tikslo – visi šie dalykai man buvo žinomi, bet praktiškai nepritaikyti, neišmėginti, kol neįstojau į šaulių gretas ir realiai nepamačiau, kaip visa tai veikia. Tu tarsi atiduodi savo paskutines laisvas valandas, minutes, per kurias gali daryti kitus dalykus, tarsi aukojiesi, bet su kaupu tiek grįžta atgal, net sunku nešiotis viską savyje, reikia pasakoti kitiems, dalytis tuo.

Laikau tai gyvenimo universitetu. Investicija į saugesnį mūsų rytojų. Ir svarbu prisidėti prie darbų, kuriuos pradėjo mūsų prosenėliai.

Pakalbėkime apie Vytauto V. Landsbergio dokumentinį filmą „Vanago portretas“. Apie portretą, kurį kūrė tavo rankos. Kokia – pradžių pradžia?
Į filmo kūrimą įsitraukiau visiškai atsitiktinai. 2017 metų pabaigoje Lietuvoje vyko daug viešų skandalų, diskusijų, buvo norėta 2018-uosius skelbti Adolfo Ramanausko-Vanago metais. Netyčia socialiniuose tinkluose aptikau žinutę, kuri kvietė prisijungti prie dokumentinio filmo kūrimo visus geranoriškai nusiteikusius žmones, kuo nors prisidėti. Buvau daug skaitęs apie

1. Po filmo „Vanago portretas“ premjeros Kaune.

Portretui nupiešti reikia skirti daug laiko, bet sėdau ir per kokią valandą nupaišiau A. Ramanausko-Vanago portretą iš nuotraukos, kur jis laiko dukrytę. Būtent ta nuotrauka turėjo kažkokį nežemišką, nepakeliamą paprastam žmogui krūvj, kuris atsispindėjo veide, tad norėjosi tą veidą nupiešti, pasidalyti su filmavimo grupe.

Juozą Lukšą-Daumantą, Lionginą Baliukevičių-Dzūką, tą patį Adolfą Ramanauską-Vanagą, bet tai, kad kuriami filmai, mane nustebino ir pradžiugino, norėjosi prisidėti. Nė neįsivaizdavau, kuo galėčiau prisidėti, nes juk esu paprastas mažas žmogus. Kilo mintis ką nors nupiešti.

Laiko nėra. Portretui nupiešti reikia skirti daug laiko, bet sėdau ir per kokią valandą nupaišiau A. Ramanausko-Vanago portretą iš nuotraukos, kur jis laiko dukrytę. Būtent ta nuotrauka turėjo kažkokį nežemišką, nepakeliamą paprastam žmogui krūvj, kuris atsispindėjo veide, tad norėjosi tą veidą nupiešti, pasidalyti su filmavimo grupe. Nupiešęs nusiunčiau portretą Vytautui V. Landsbergiui su priedašu: „Mano pieštukas visada yra pasiruošęs pagelbėti Jums.“

Pirminė mintis, gal mažas lūkestis buvo, kad tą portretą gal bent užsidėtų ant „Facebook“ profilio, galvojau, kad gal bent taip prisidėsiu prie žinutės skleidimo ir idėjos kurti dokumentinį filmą viešinimo.

O viskas pasisuko visiškai kita linkme. Paskambino Vytautas V. Landsbergis ir po mėnesio sėdėjau su juo bunkeryje, iliustravau gyvai skaitomus A. Ramanausko-Vanago dienoraščius. Tiesiog piešiau tam tikras scenas, bandydamas įsijauti į tą kasdienybę partizano, kuris bando parašyti kraupius atsiminimus.

Nesi aktorius, kas tau buvo sunkiausia šiame gyvenimo projekte? Ką tau reiškia galimybė filmuotis šiame filme? Nusprendžiau nevaidinti, o atidžiai pasižiūrėti į savo vidų ir nieko nemeluodamas piešti.

Iš šono matant žmogų, kuris moka piešti, atrodo, kad tas žmogus gali nupiešti viską. Taip nėra. Kiekvienas piešinys, kurį pradėdi piešti, neturi nei aiškos pradžios, nei pabaigos. Tu net nežinai, ar ji pabaigsi. Buvo sunkiausia pasiryžti imti ir pradėti, nes juk čia pieši ne kažkokį upelį, pastatą ar medį, čia pieši Lietuvos didvyrį, milžiną. Štrichas po štricho ir padarai.

Dabar manau, kad tai buvo didysis gyvenimo išbandymas, todėl nepabandyti dalyvauti tokiame projekte tiesiog būtų buvę šventvagiška.

Turėjau prisitaikyti. Mesti darbus, viską, ką esu pradėjęs, ir nesvarbu, kokie planai, terminai, šeimos šventės, atostogos, atsisakydavau visko, ką esu suplanavęs, ir važiuodavau į filmavimą.

Ar po šio projekto pakito Tavo paties požiūris į istoriją, mūsų miško brolius? Nepakito. Tik viskas pasitvirtino, viskas, kas rašoma knygose, tarsi buvo atgaivinta. Kas pasitvirtino? Tik vienintelis dalykas – supratau, kad vienas žmogus gali padaryti labai daug. Vienas žmogus lauke karys.

Ir išties tai buvo plieniniai žmonės, kurie apsisprendę turėjo tik vieną kelią.

Kiek laiko truko filmo kūrimo procesas? Tikrai negalvojau, kad filmo kūrimo procesas neapibrėžtas, realiai filmavimas truko apie metus, nes norėta labai sutrumpintai pereiti per visą žmogaus gyvenimą, per visus 10 metų. Mes turėjome filmuoti ir žiemą, ir pavasarį, ir vasarą, ir rudenį.

Į filmavimus buvau kviečiamas ne visada, nes didžiausią darbą atlikdavo Vytautas V. Landsbergis su operatoriumi. Jie važiuodavo filmuoti į atokiausius Lietuvos kampus tuos žmones, kurie pažinojo A. Ramanauską-Vanagą, tai buvo didžioji dokumentinių faktų surinkimo dalis. Buvo daug medžiagos, bet atrinkti tie patys skaniausi kadrai.

Vanago portretas – ką tau šis darbas reiškia? Portretų buvo be galo daug. Nesiryžau piešti tik vieno portreto, kuris bus tas galutinis. Iki filmo jų pripiešiau begalę, prisikopijavau, prisidariau įvairiausių rakursų, kampų, nes žinojau, kad reikės piešti be projektoriaus, be jokių eskizų, be jokių papildomų kalkių. Tiesiog reikės piešti iš originalių pokario nuotraukų – mažų, apkarpytų gražiais kampučiais.

Per dvi dienas man pavyko nupiešti šį portretą. Galiu tik pasakyti, kad tas veidas

man tapo toks pažįstamas, pasidarė toks asmeniškai pažįstamas, kad net kraupu. Užsimerkiu ir matau, kaip jis juda, kalba, šypsosi. Piešdamas ir gilindamasis į portretą supratau, kad kiekvienas eilinis pilietis gali būti vieną dieną pakviestas tapti tuo ypatingu portretu, ypatingu žmogumi, kuris reikiamą minutę turės daryti reikiamus darbus. Mes, lietuviai, turime tą karžygio, kovotojo už tiesą, laisvę ir brangius žmogui dalykus sėklą. Kiekvienas savyje turime atrasti tą paukštį, vanagą, sakalą, pelėdą...

Kada prasidėjo filmo premjeros ir kur jos vyko? Kuo jos ypatingos? Premjera buvo net ne Lietuvoje, o Amerikoje, ten kaip tik vyko A. Ramanausko-Vanago paminklo statymas jo gimtajame mieste su visokiais kivirčiais ir skandalais. Lietuvoje pristatytas tik šiemet.

Filmo kūrėjai laukė tokio festivalio, per kurį būtų galima pristatyti šį dokumentinį filmą, buvo svarbu, kad būtų pasiektas tikslinė auditorija, kad žmogus ateitų tas, kuriam tikrai rūpi. Lietuvoje filmas startavo per „Scanoramą“. Atėjo tie, kurie prisidėjo prie filmo kūrimo, kurie degė ta mintimi ir viltimi, kad jie galės prisidėti, nes reikėjo laukti ilgai, ne tik dvejus metus, tie žmonės laukė dešimtmečius. Žmonės, kurie pažinojo A. Ramanauską-Vanagą, laukė visą savo gyvenimą. Tai visos Lietuvos gyventojų gyvenimo įvykis. Kiek yra šviesių ir be galo intelektualių žmonių, kurie mena tą

laiką, būtų galima kurti bent 100 filmų, dokumentinių, serialų apie tuos žmones, apie pokario žmones, kurie gyvi, kurie gali daug ką papasakoti, jie visi atėjo ir atsivedė artimuosius. Galiausiai atėjo jaunimas, jaunieji šauliai, šauliai, moksleiviai, viena iš moksleivių priėjusi apsikabino, o viena mergina pasakė, kad pirmą kartą gyvenime ji išsėdėjusi kino teatro salėje iki galo. Kitas dalykas – žmonės nepakildavo net pasibaigus filmui. Sėdėdavo iki galo, suskaitydavo visas eilutes, viską, o tada plodavo, plodavo, plodavo. Tarsi filmas būdavo rodomas ne kino teatro salėje, o kažkokioje šventovėje.

Po premjeros bendravai su žiūrovais. Kokių dažniausiai klausimų išgirdavai? Gal buvo toks, kuris sujudino gilesnius tavo klodus? Patį privertė kiek daugiau susimąstyti? Taip, buvo. Buvo tokių žmonių, kurie užduodavo tokius klausimus, kad kaisdavo galva. Vieną kartą gavau tokį klausimą, kurį gali užduoti tik valstybės galva, žmogus, kuris ilgą laiką Lietuvą vedė į priekį. Po premjeros Kaune priėjo Vytautas Landsbergis vyresnysis, neįtikėtina stipriai spausdamas ranką uždavė paprastą klausimą. Pasveikinęs trumpai paklausė: „O ar tau klausimų pačiam nekyla?“ Man net šurpas perėjo. Sustingau vietoje. Nežinau, kiek mūsų pokalbis truko, bet ir vėl išgirdau klausimą: „Vis tik, ar tai pabaiga, ar pradžia?“ ×

1 Pirmasis partizanų vado portretas, kurį Mantas išsiuntė filmo kūrybinei grupei su priedašu: „Mano pieštukas visada yra pasiruošęs pagelbėti Jums.“

2. Iš V. Landsbergio po premjeros Kaune Mantas išgirdo sunkiausią klausimą: „Vis tik, ar tai pabaiga, ar pradžia?“

3 Vanago portretas.

4. Procesas. Štrichas po štricho.

5. Filmo kūrimo akimirka: V. V. Landsbergis ir Mantas Petravičius.

LENKTYNININKAS VAIDOTAS ŽALA: NUO PAT MAŽENS TURINTIS BENZINO KRAUJYJE.

Tekstas – Algimantė Ambrulaitytė
Nuotraukos – Karolina Savickytė

Vaidotas Žala jau daugiau nei penkerius metus labai intensyviai užsilma automobilių sportu ir šiuo metu ruošiasi didžiausioms metų lenktynėms – Dakarui. Jau kelinti metai, kaip jo sportinis automobilis yra papuoštas ir Lietuvos šaulių sąjungos ženklu. Tad susitikome su juo šeštadienio popietę pasikalbėti apie tai, ką jam reiškia Šaulių sąjunga, pilietiškumas ir koks tas jausmas sėdėti prie vairo bei skrieti didžiausiu greičiu lenktynių traseje.

>>

Atspindys. Nors Vaidotą Žalą retai pamatysi nesišypsantį, kai reikia tvarkingai užsidėti beretę – menki juokai. Išsiskiria ir jo pavardės antsiuvas – pasirodo, tėvukas galvojo, kad įsivėlė klaida ir Vaidotas gavo tik pavardę, tad žymekliu įpaišė dar ir „V“ raidę.

8

Iš pat pradžių pakalbėkime apie Šaulių sąjungą. Kaip ir kodėl jūs čia įstojote?

Iš tiesų, į Šaulių sąjungą atėjau dėl to, kad tėtis ir teta čia atėjo. Man tai atrodė toks pilietinis žingsnis. Tad mes trise „įsivėlėme“ į tą veiklą. Mano teta buvo labiau atsakinga už sekimą, kas vyksta, – visur ragino dalyvauti ir nepraleisdavo informacijos. Tėvukas – strategas: vis suka galvą, kaip čia dabar visus šaulius apginkluoti. Nori, kad kiekvienas šaulys namuose turėtų seifą ir šautuvą. Tėvukas vis beldžiasi pas sąjungos vadą, vis suka galvą, iš kur gauti nurašytų ginklų, kaip čia kokią saugyklą sąjungai „suforminti“.

Man smagu, kad šauliai ne tik kariška veikla užsiima, bet turi ir pilietinių, visuomeninių funkcijų.

Kas jus žavi Šaulių sąjungoje?

Žavu, kai ateina labai daug įvairių žmonių su tokia visuomeniška mintimi. Su mintimi, kad nori prisidėti. Man smagu, kad yra labai daug įvairių žmonių ir kiekvieną jų vienija tas noras kurti bendruomeniškumą, kiekvienas iš savo srities prisidėti. Būtent toks pilietiškumo pavyzdys mane paskatino prisijungti.

Kaip manote, ko reikia, kad laimėtumėte Dakarą?

Yra tam tikra žingsnių seka. Pirmiausia, jeigu nevažiuosi gamyklinės komandos sudėtyje, Dakarą laimėti nelabai realu. O kad pakliūtum į gamyklinę komandą, turi turėti gerą finansinį užnugarį ir pasiekti gerų rezultatų.

Jeigu pasisektų, kad „suvažiuotume“ puikiu rezultatu ir turėtume labai stiprų finansinį užnugarį, galėtume įsėsti į gamyklinę komandą ir pasvajoti, kad galime laimėti. Labai svarbu yra patirti. Ir nesvarbu, kad mes esame mažiukai. Manau, kad tokia galimybė yra.

Man smagu, kad šauliai ne tik kariška veikla užsiima, bet turi ir pilietinių, visuomeninių funkcijų.

Dakare labai pavojinga iš karto startuoti su greitu automobiliu. Greičiausiai „prisidarysi“ reikalų, nes visas procesas reikalauja išminties.

Yra sakoma – blogas kareivis, kuris nenori būti generolu. Tad mes irgi jau esame toje stadijoje, kai nevažiuotume, jeigu neturėtume sportinės ambicijos. Anksčiau, pirmais ir antrais metais, mūsų tikslas buvo bent finišuoti. Tačiau pasiekus finišą tikslai visiškai pasikeičia. Nes jau čia buvai. Tad norisi vis eiti toliau ir toliau.

Pirmais metais nefinišavote. Kodėl?

Išvažiavome su namų gamybos automobiliu, kuris nuvylė. Jis atsisakė važiuoti ne tik greitai, bet ir apskritai važiuoti.

Kita vertus, ta pradžia turėjo privalumų. Ji padėjo mums įstoti į tą smėlio dėžę. Ir po truputį viskas įsivažiavo. Dakare labai pavojinga iš karto startuoti su greitu automobiliu. Greičiausiai „prisidarysi“ reikalų, nes visas procesas reikalauja išminties.

Kaip pavyzdys, organizatoriai duoda kelio knygą, kurioje sužymėtos visos pačios pavojingiausios kelio vietos. Ir būna kelios dienos, kai važiuoji ir tos visos pavojingos vietos sužymėtos, visur saugu. Jau pradedi pasitikėti ta kelio knyga – viskas ten aišku ir nėra jokių sunkių dalykų. Ir ketvirtą dieną „taukšt“ – kokia nors vieta, kuri nebuvo pažymėta. Ir jeigu nepasikliausi savo patirtimi ir nuojauta, kad ten gali būti pavojinga, greičiausiai „nusikočiosi“ – tavo Dakaras ten baigsis. Tad, kai važiuoji su lėtesniu automobiliu, pirmas Dakaras būna lengvesnis, nes neturi tos inercijos ir mažiau šansų, kad nuriedėsi kur nors į griovį. Todėl dvejus metus važiavome gana lėtai, dažnai paturistaudavome naktimis, laukdami techninės pagalbos, apsižiūrinėdavome, kaip kas čia veikia, vyksta. Todėl kitais metais jau buvo truputėlį lengviau.

Sugrįžkime į pačią pradžią. Kaip atsidūrėte automobilių sporte? Irgi tėtis atvedė?

Taip. Tik nežinau, ar tėtis padarė paslaugą, ar klaidą (*juokiasi*). Kai man buvo 10–12 metų, jis išsivežė pasižiūrėti automobilių lenktynių. Pirmą kartą matantiems ralis turi grožio. Viskas vyksta ant žvyrinės dangos, automobiliai slysta šonu, per duslintuvą tarsi kažkas šernus šaudo (*šypsosi*). Ir visas efektas, garsas ir vaizdas suteikia savo žavesio. Žmogui, kuris nesidomi automobilių sportu, tai tikrai paliks įspūdį.

Viskas atrodė labai romantiška?

Taip, tikrai paliko labai didelį įspūdį. Taip „užkabino“ tada. Ir nuo to laiko žingsnelis po žingsnelio susiformavo tokia aiški vizija. Kai man buvo 16 metų, aiškiai žinojau, kad noriu būti tik šioje srityje – automobilių sporte. Ir viską dariau, kad tai pasiekčiau. Iš pradžių šeima žiūrėjo skeptiškai, tačiau, kai suprato, kad labai rimtai dirbu ir siekiu šio tikslo, tas požiūris pasikeitė. Dabar kartais jaučiu daugiau palaikymo iš aplinkos nei viduje. Juk kartais užklumpa toks nuovargis. Bet aplinkos palaikymas toks didelis, kad net stumia į priekį.

Kai jau pradėjote pats dalyvauti varžybose, ar išliko toks pats žavesys, koks buvo tada 12-mečio akimis?

Viskas labai pasikeitė. Patys pirmi metai buvo patys įspūdingiausi. Jaučiausi kaip jaunuolis, turintis benzino kraujyje. Ir atvažiuoji į greičio ruožo startą, užgęsta lemputės ir turi 5 km greičio ruožo, kuris yra visiškai tavo. Jokių papildomų mašinų, jokių netikėtų kliūčių, jokios policijos. Nieko. 5 km – tavo. Kiek fizika leidžia, tiek važiuoji. Tas pirmas jausmas – kažkas iš euforijos srities. Tie pirmi metai tikrai buvo labai įspūdingi. Paskui pradėjo keistis. Atsirado aplinkos lūkesčių, rėmėjų. Nebegali važiuoti taip, kaip nori. Turi pradėti galvoti apie rezultatą.

Ir nebegali lenktynės baigtis griovyje vien dėl to, kad norėčiau trečiame greičio ruože „pakaifuoti“ ir per tramplyną praskristi. Turiu šiek tiek prilaikyti stabdžio pedalą tam, kad viskas pavyktų nuo pradžios iki pabaigos. Ištiko senatvė (*šypsosi*). Bet tikriausiai nedarytume to, jei nebūtų labai smagu.

Man nuo pat pradžių patiko didžiulių greičių skrieti žvyrkeliu. Tai buvo pagrindinė priežastis, kodėl atėjau į ralį. Kiekvieną kartą, kai per tramplyną skrendi į šoną, tai yra nerealu. Čia yra tas džiaugsmas.

O kaip dėl baimės jausmo? Ar bent šiek tiek bijote?

Priejau prie išvados, kad kiekvieno greito lenktynininko baimės jausmas atbunka (*šypsosi*). Baimės jausmas vis tiek kada nors pradeda kišti koją. Jei nori važiuoti labai greitai, tas baimės jausmas neturi maišyti.

O šeima? Ji irgi nebijo?

Bent jau taip nesako, tačiau to nerimo, greičiausiai, vis tiek yra. Ir tėtis galbūt šiek tiek jaudinasi, kai išvažiuojame. Kita vertus, turime užsitarnavę pasitikėjimą, nes per pastaruosius 5–6 metus patyrėme tik vieną tokią rimtesnę avariją. Tad jau užsiauginome tam tikrą pasitikėjimą.

O vairuoti šiaip mieste, gatvėse patinka?

Vairuoti man patinka. Labai didelis skirtumas tarp standartinio automobilio ir sportinio vairavimo – ką gali sau leisti gatvėse, o ką gali leisti trasoje. Bet prie vairo man sėdėti daug maloniau nei šalia.

Turite baudų už greičio viršijimą?

Stengiuosi vairuoti atsakingai, bet negaliu sakyti, kad pavyko išvengti baudų. Buvau įkliuvęs.

Jei turėtumėte vaikų, ar norėtumėte, kad jie būtų lenktynininkai?

Tiesiog linkėčiau savo ar bet kuriems kitiems vaikams gyvenime užsiimti mėgstama veikla. Jeigu suradai, kur traukia širdis, tai ir varyk.

Kiek žinau, važinėjate ir po mokyklas. Ką pasakojate vaikams? Kodėl šnekatės su moksleiviais? Kodėl jums tai yra svarbu?

Raginu vaikus gyvenime užsiimti ta veikla, kuri traukia širdį. Kuri leistų „kaifuoti“ kiekvieną dieną. Kai man pasiūlė pirmą kartą nuvykti į mokyklą, apėmė toks labai keistas jausmas, kad gal aš dar truputį per jaunas filosofuoti gyvenimo temomis. Bet pagalvojau, kad galiu pabandyti. Važiavau su mintimi, kad gal kažkaip įkvėpsiu tuos jaunuolius. Nors pats nesijaučiu toks, lyg būčiau iš portreto išlipęs (*mosteli į karaliaus Mindaugo portretą*) ir galėčiau aiškinti gyvenimo tiesas. Aš ir pasakodavau, ką veikiu. Ir tiems vaikams būdavo įdomu. Tad galvoju, jei galiu taip sukurti kažkokią vertę ir juos įkvėpti, kodėl gi ne. ×

Vaidotas – gana kuklus, tad net kviečiamas į mokyklas papasakoti savo istoriją pagalvoja, kad dar nėra toks žymus ir reikšmingas, kaip pavaizduoti dėdės skulptūrose ir tapytuose paveiksluose.

KŪRYBINGUMAS KAIP ISTORIJS VARIKLIS

Tekstas ir nuotraukos – Valdas Kilpys

Istorijoje esama pavyzdžių, kai kūrybingos asmenybės, jų nuveikti darbai tapdavo globalių, esminių istorinių virsmų priežastimi. Kodėl taip nutinka ir kokia kūrybingumo svarba valstybės gyvenime?

TRYS PASAKOJIMAI

Pirmasis pasakojimas. Prasidedant Antrajam pasauliniam karui, 1941-aisiais, po rytinės mankštos gryname ore Šveicarijos mokslininkas George'as de Mestralis grįžęs namo susinervino. Bėgdamas jis nepastebėjo šalia kelio augančių varnalėšų, tad jo kelnės buvo aplipusios jų žiedais, kuriuos jis turėjo išsirankioti.

Tai darant jam galvon šovė mintis apie šių žiedų prigimtį: kodėl jie tokie lipnūs? Žvilgtelėjęs pro mikroskopą mokslininkas pamatė, kad jie kimba dėl mikroskopinių kabliukų. Kadangi G. de Mestralis turėjo patirties ne vienoje mokslo srityje, remdamasis varnalėšos pavyzdžiu, nusprendė sukurti naują tvirtinamąją medžiagą. Juo tapo nailonas, kurį apšvietus infraraudonaisiais spinduliais susidaro maži, bet kieti kabliukai, kurie lengvai kimba prie minkštesnio, aksominio nailoninio audinio.

Prireikė kelių dešimtmečių, kol šis išradimas buvo įvertintas. Apie 1980-uosius NASA šį išradimą panaudojo kosmonautų kostimų gamyboje. Šiuolaikinė kario uniforma sunkiai įsivaizduojama be vadinamojo *velkro*.

Antrasis pasakojimas. 1903-iaisiais prancūzas chemikas Édouard'as Bénédictusas laboratorijoje netyčia išmetė mėgintuvėlį, tačiau nors mėgintuvėlis ir sudužo, stiklo šukės neišsibarstė. Pasirodo, mėgintuvėlyje būta šiek tiek vienos iš pirmųjų plastmasių, nitroceliuliozės, kurios plonas sluoksnis, išgaravus tirpikliui, liko ant sienelių vidaus. Taip stiklo šukės išsilaikė drauge.

Žymusis mokslininkas iš karto sumetė, kad tai gali pagelbėti kuriant automobilinius stiklus. Jis karštingiškai ėmėsi darbo, kol pagaliau sukūrė pirmąjį saugų „Triplex“ stiklą. Jis turi tris sluoksnius, kur vidutinis plonas plastiko sluoksnis suspaustas tarp dviejų stiklo lakštų.

1909 metais jis savo idėją užpatentavo, bet automobilių pramonė naujojo stiklo naudojimui nebuvo pasirengusi. Pirmą kartą plačiu mastu saugus stiklas

panaudotas dujokaukėms Pirmajame pasauliniame kare. Tik pasibaigus karui saugus stiklas imtas naudoti automobilių pramonėje.

Trečiasis pasakojimas. 1914 metų birželio 28 dieną Austrijos-Vengrijos imperijos sosto įpėdinis Franzas Ferdinandas su žmona Sophie lankėsi Bosnijos sostinėje Sarajeve. Kortežui važiuojant Sarajevo gatvėmis, nacionalistinių pažiūrų bosnių studentas Gavrilo Principas ima šaudyti ir nužudo abu aristokratus.

Austrijos-Vengrijos imperija apkaltina Serbiją dėl nužudymo. Incidentas išprovokuoja įvykių grandinę, kuri tapo 10 milijonų karių žūties priežastimi. Austrija-Vengrija 1914 metų liepos 28 dieną skelbia karą Serbijai ir užpuola Belgradą. Po dviejų dienų Serbijos sąjungininkė Rusija kariuomenei įsako vykdyti mobilizaciją, siekdama išgašdinti Austrijos-Vengrijos imperiją. Rugpjūčio 1 dieną Austrijos-Vengrijos sąjungininkė Vokietija padaro tą patį. Į tai iškart reaguoja ir Rusijos sąjungininkė Prancūzija. Tą pačią dieną Vokietija paskelbia karą Rusijai. Rugpjūčio 3 dieną Vokietija paskelbia karą Prancūzijai, o jos pajėgos įsiveržia į Belgiją. Kitą dieną

Jungtinė Karalystė – Prancūzijos ir Rusijos sąjungininkė – paskelbia karą Vokietijai už Belgijos neutraliteto pažeidimą. Sąlyginai nedidelis incidentas išprovokuoja procesus, kurie sužlugdė tris imperijas, pasėjo sėklas bolševikų revoliucijai Rusijoje ir netiesiogiai tapo Antrojo pasaulinio karo priežastimi.

Kaip tapo aišku, visus tris pasakojimus vienija tam tikras atsitiktinumo, nenusipėjamumo aspektas. Juk ne kiekvienam kils mintis pasidomėti varnalėšomis arba pagalvoti apie tai, kodėl mėgintuvėlis „neišsitaškė“ į mažas šukes. Ką jau kalbėti apie aristokratų žudiko pasiryžimą, kuris sukėlė tiek karų. Kiekvienu atveju lieka tik spėlioti, kas būtų nutikę, jei vienas ar kitas įvykis būtų neįvykęs: ar mūsų uniformos būtų kitokios? Gal net visa Lietuvos istorija būtų pasisukusi kiek pozityvesne linkme, jei G. Principas tądien būtų socialiai pavalgęs?

Šioje vietoje būtina paminėti „serendipijos“ terminą, kurį 1754 metais sukūrė rašytojas ir politikas Horace'as Walpole'as. Jis nusako atsitiktinumo ir įžvalgumo, novatoriškumo derinį, nes nepaisant to, kad atsitiktinumo svarba didelė, vien jo dažniausiai nepakanka.

Reikia kažko daugiau...

KŪRYBINGUMAS IR APATIJA

Dalyvavę išgyvenimo kursuose gali paliudyti, kad net sunkiomis sąlygomis kūrybingumas yra bene pagrindinis sėkmingo išlikimo garantas (drauge su

įgūdžiais, žiniomis ir psichologine nuostata kovoti]. Apatiškas, nieko nenorintis karys „stuobrys“ (kaip, beje, ir pilietis) yra totalitarinių šalių vadovų siekiamybė. Jis nesiskundžia, nekovoja prieš valdžią ir tenkinasi minimumu. Jis tiesiog lengviau valdomas.

Būtent todėl kalbant apie kūrybiškumą, kurio apraiškos dažnai duoda netikėtų vaisių, dera mąstyti ne vien apie išradimus ar istoriją. Tai gerokai platesnė kategorija, kurios veikimo pasekmes galima apčiuopti visose gyvenimo srityse. Tai jau pripažįsta ir mokslas. Net ekonomika, kuri visuomet tradiciškai buvo grįsta fizinio kapitalo turėjimu ir didinimu, dabar vis labiau ima priklausyti nuo neapčiuopiamų intelektualinių galių. Neatsitiktinai turtingiausią planetos žmonių sąrašuose daugiau skaitmeninėmis, o ne fizinėmis technologijomis savo turtą užsidirbusių asmenų.

Remdamiesi klasika tapusia Johno P. Guilfordo knyga „Analysis of Intelligence“ drauge bandykime identifikuoti, koks gi yra kūrybingas žmogus. Pirmiausia, tai – asmuo, kuriam būdingas laisvas, lankstus, nešabloniškas mąstymas, atmetantis tai, kas akivaizdu ir įprasta, ir sutelkiantis dėmesį į įvairias sprendimo galimybes, o ne į vieną paprasčiausią. Jam būdingas:

1. mąstymo sklandumas – laisvas naujų idėjų kūrimas, idėjų gausumas;

2. mąstymo lankstumas – gebėjimas greitai ir lengvai pereiti nuo vienos reiškinii rūšies prie kitos, savo turiniu labai nutolusios nuo pirmosios;

3. gebėjimas lengvai pertvarkyti turimą patirtį, keisti savo požiūrį, nuostatas;

4. mąstymo originalumas – generuojamų idėjų retumas, neįprastumas, pagrįstas tolimomis asociacijomis, tam tikras mąstymo savitumas, nestandartiškumas;

5. kūrybinių idėjų (ar sprendimų) detalumas, išbaigtumas – gebėjimas išplėtoti idėją ir ją įgyvendinti, nes vien sumanymas, kad ir koks svarbus jis būtų, pripažinimo paprastai nesulaukia;

6. jautrumas kūrybinei problemai – gebėjimas įžiūrėti prieštaravimus, problemos esmę.

Turbūt neverta detalizuoti, koks bus apatiškas, nekūrybingas žmogus. Jam būdingi visi priešingi bruožai: nelankstumas, sunki adaptacija prie kintančių sąlygų, nejautrumas, neišbaigtumas ir t. t. Išvardijus būdingas kūrybingo žmogaus (šaulio?) savybes natūraliai norisi tvirtinti, kad tai bene

idealaus, aktyvaus ir siektino šaulio etalonas. Tačiau ne viskas taip paprasta, nes kūrybingumas yra neatsiejamas ir nuo... maišto. O tai kertasi su būtinybe paklusti Statutui, vadams, pareigai...

KŪRYBA KAIP MAIŠTAS

Žymus, skandalų neišvengęs britų dainininkas Davidas Bowie kūrybiškumą nusakė šitaip: „Kūrybiškumas atsiskleidžia tuomet, kai ieškai sau tinkamų burių, jas iškeli ir tuomet plauki į jūrą... Keliauji toliau ir tyrinėji savo nerimą bei baimes... Kūrybiškumas yra apie nepastovumą. Nereikia pasikliauti viskuo, kas atrodo pastovu ir įprasta. Iš tiesų nėra nieko pastovaus.“

Nepastovumas, nerimas ir baimės, išsivadavimas iš apribojančių taisyklių, rėmų – visa tai yra neabejotinai svarbu kalbant apie kūrybingą menišką asmenybę, tačiau kalbant apie mūsų, šaulių, ir kitų statutinių institucijų atstovų kūrybingumą visuomet lieka atviras klausimas, kiek jo iš tiesų reikia?

Matyt, susiduriama su situacija, kai pati valstybė turi suformuoti požiūrį į kūrybingumą, karių ir pareigūnų, šaulių laisvės ribas. Nes faktas yra tas, kad kūrybingumas negali būti saugus ir visiškai valdomas. Ir mūsų organizacijoje kartais prasiveržiantys, sukunkuliuojantys procesai ar pavienės akcijos tik dar kartą tai įrodo.

Kita vertus, galbūt, būdami „nesaugesni“ kūrybingumo prasme, iš tiesų tampame kur kas stipresni? Jei „tiesa išlaisvina“, o doro piliečio pareiga yra laikytis tiesos ir sąžinės reikalavimų, šioje vietoje galime pasitelkti žymaus psichoanalitiko Sigmundo Freudo išmintį, jog „kartais tiesą įmanoma pamatyti tik apvertus ją aukštyn kojom“. Žodžiu, pasielgus kūrybiškai.

Daug klausimų, mažai atsakymų. Taip visuomet nutinka, kai žengi į kūrybiškumo dirvonus. Tačiau niekas nepaneigs fakto, kad priešui kovoti su gyvybinga, kūrybinių galių pilna ir laisvę vertinančia valstybe yra tikra pragaistis. ✕

1. Bene pirmasis užfiksuotas lietuvių astronautas?
2. Lietaus vandens surinkimo įrankis?
3. Programuotojai?

JAMŽINTI VILKIJOŠ KRAŠTO VYČIO KRYŽIAUS ORDINO KAVALIERIAI IR SAVANORIAI

Tekstas – Stasys Ignatavičius, LŠS V. Putvinskio-Pūtvio klubo prezidentas

Minint Lietuvos kariuomenės 101-ąsias atkūrimo metines, lapkričio 24 dieną Vilkijoje Vytauto Didžiojo šaulių 2-osios rinktinės vietos šaulių Kęstučio Markevičiaus ir Gedimino Armonavičiaus iniciatyva buvo organizuota Vilkijos krašto Vyčio Kryžiaus ordino kavaliierių ir savanorių atminimo lentų, kurios buvo pagamintos minėtų šaulių lėšomis, ant Vilkijos Šv. Jurgio bažnyčios pagrindinio įėjimo sienos atidengimo ir pašventinimo ceremonija. Būtent pro šias duris 1919–1920 metais vietos Lietuvos kariuomenės savanoriai po mišų išėjo ginti Tėvynės nepriklausomybės kovų verpetuose, kovojo su bolševikais, bermontininkais ir lenkais, atgavo Klaipėdos kraštą, šimtai jų negrįžo į gimtuosius namus...

Atminimo lentų atidengimo ir pašventinimo iškilmės prasidėjo mišiomis už Lietuvos savanorius, karius ir šaulius, kurias aukojė Vilkijos Šv. Jurgio bažnyčios parapijos klebonas Linas Šipavičius, kuris savo pamoksle pabrėžė nepriklausomybės kovų dalyvių ryžtą savo gyvybės kaina apginti savo gimtąją Tėvynę nuo įsibrovėlių okupantų ir tai yra kilniausias pavyzdys mums ir mūsų ateities kartoms. Bažnyčioje po komunikacijos apie Vilkijos krašto savanorius ir keletą istorinių įvykių paminėjo, taip pat apie įvairius bandymus apšmeižti mūsų laisvės kovotojus papasakojo iškiliųjų organizatorius šaulys Kęstutis Markevičius.

Po mišų iškiliųjų dalyviai, kurių susirinko gausus būrys – vietos šauliai, miestelio gyventojai, NATO pajėgų integravimo vieneto štabo saugumo karininkas plk. lt. Hansas Leo Krameris, Lietuvos kariuomenės LDK Algirdo, Kunigaikščio Vaidoto ir J. Vitkaus inžinerijos batalionų kariai, LŠS V. Putvinskio-Pūtvio klubo atstovai, Gen. P. Plechavičiaus licėjaus kadetai ir renginio svečiai, rinkosi prie

atminimo lentų. Čia, sugiedojus dr. Vinco Kudirkos „Tautišką giesmę“ ir tylos minute pagerbus nepriklausomybės kovose žuvusiuosius ir mirusiuosius, LŠS V. Putvinskio-Pūtvio klubo prezidentas, Vyčio Kryžiaus ordino kavaliierius Stasys Ignatavičius perskaitė ištrauką iš vieno pirmųjų 1919 metų savanorio, dukart Vyčio Kryžiaus ordino kavalieriaus, buvusio krašto apsaugos ministro plk. lt. Jono Variakojo knygos „4 Karaliaus Mindaugo pėstininkų pulkas“ apie tuometinę padėtį Lietuvoje ir pirmuosius savanorius, renginio organizatorius šaulys Gediminas Armonavičius trumpai papasakojo apie Vilkijos krašto laisvės kovotojus.

Lentas atidengti buvo patikėta LŠS V. Putvinskio-Pūtvio klubo prezidentui S. Ignatavičiui ir LDK Algirdo bataliono kariui savanoriui Edgarui Virbickui. Lentas pašventino Vilkijos Šv. Jurgio parapijos klebonas L. Šipavičius. Vilkijos miestelio tylą sudrumstė trys LŠS Garbės sargybos kuopos šaulių, vadovaujamų Valdo Kilpio, šautuvų salvės: „Už Vilkijos krašto Vyčio Kryžiaus kavaliierius“, „Už Vilkijos krašto savanorius“ ir „Už laisvą Lietuvą“.

1. Šaulys Valdemaras Gembeckas.

2-3. Atminimo lentos atidengimo akimirka.

Pasibaigus iškilingajai renginio daliai, visi iškiliųjų dalyviai buvo pakviesti į Vilkijos kultūros centrą, kur jų laukė šio centro darbuotojų Laimos, Loretos ir renginio organizatorių paruošta arbata, kava ir įvairūs skanėstai. Čia, prie kavos ar arbatos puodelio, malonaus bendravimo metu buvo prisiminti Vilkijos krašto savanoriai, kalbėta apie Lietuvos partizaninį karą, savo prisiminimus apie 1991 metų sausio–rugpjūčio mėn. įvykius ginant Lietuvos Parlamentą ir kitus valstybės svarbos objektus pasidalijo Klubo prezidentas S. Ignatavičius, ats. lt. Kęstutis Sutkus ir bene jauniausias tuomet Parlamento gynėjas Audrius Skaistys. Labai įstrigo NATO karininko H. L. Kramerio žodžiai, kuris prisiminė, kad būdamas dar jaunas Vokietijos kariuomenės karininkas visada stebėjo įvykius Baltijos valstybėse ir tikėjo, kad jos išsivaduos iš sovietinės okupacijos, kas ir atsitiko po Berlyno sienos griūties. Jis pabrėžė, kad NATO gina ir visada gins Lietuvos ir kitų Baltijos valstybių valstybingumą ir niekuomet Europoje 1940 metų scenarijus nepasikartos. Reikėtų paminėti, kad tarp Vilkijos krašto Vyčio Kryžiaus ordino kavaliierių lentoje

iškalta Balio Gembecko pavardė. Jis [gimė Kauno apskrityje Vilkijos valsčiaus Bernoriškių kaime] 1918 metų gruodžio 28 dieną savanoriu įstojo į besikuriančią Lietuvos kariuomenę ir buvo paskirtas į 1-ojo pėstininkų Gedimino pulko 2-ąją kuopą Alytuje. Kadangi buvo tarnavęs carinėje kariuomenėje ir dalyvavęs Pirmojo pasaulinio karo mūšiuose, jam buvo suteiktas viršilės laipsnis. Su savo kuopos kariais pasižymėjo kautynėse su bolševikais 1919 metų birželio mėn. prie Leliūnų ir Naujasodžio ir tų pačių metų rugpjūčio mėn. netoli Kalkūnų. Kadangi jis vedė karius į žūtutinę kovą su daug gausesniu priešu, buvo apdovanotas 1-ojo ir 2-ojo laipsnių Vyties Kryžiais. Vėliau viršila B. Gembeckas su savo kovos draugais dalyvavo kautynėse su bermontininkais ties Radviliškiu ir lenkais Varėnos, Nočios ir Valkininkų baruose. 1922 metų balandžio 12 dieną viršila B. Gembeckas išėjo į atsargą. Be dviejų Vyčio Kryžiaus ordinų, jis buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių, Lietuvos nepriklausomybės 10-mečio ir Latvijos nepriklausomybės 10-mečio medaliais. Gyvendamas [kaip savanoriui jam buvo

skirtas 12 ha žemės sklypas] Kauno apskrityje Čekiškės valsčiaus Gučkampio kaime jis buvo paskirtas apylinkės kaimų seniūnu, vadovavo vietiniam šaulių būriui. Į šaulišką veiklą įtraukė ir savo žmoną Veroniką. Kadangi sodyba buvo gražioje vietoje, ten buvo nuolat rengiami šauliški renginiai ir šaulių gegužinės, liepsnojo Šaulio dienos [Joninių] laužai, kol į Lietuvą neatplūdo sovietiniai okupantai...

Būtina paminėti, kad senelio pėdomis seka vaikaitis Voldemaras Gembeckas. Jis jau 1988 metais aktyviai, kad priartintų Lietuvos valstybingumo atgavimo momentą, įsitraukė į Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio veiklą, 1991 metų sausio–rugpjūčio mėn. nuo sovietinių agresorių gynė Lietuvos Parlamentą ir kitus valstybės svarbos objektus, stiprino mūsų jaunos valstybės nepriklausomybės pamatus, Vytauto Didžiojo šaulių 2-osios rinktinės 212-osios kuopos vado pavaduotojas, LŠS V. Putvinskio-Pūtvio klubo Kauno skyriaus pirmininko pavaduotojas, už nuopelnus apdovanotas Sausio 13-osios atminimo medaliu, LŠS pasižymėjimo ženklu „Už nuopelnus šaulių sąjungai“ ir kt. x

Dizaineris Giedrius Paulauskas savo studijoje su atkurta partizano uniforma.

II DALIS. PARTIZANŲ UNIFORMAS ATKURIANTIS DIZAINERIS GIEDRIUS PAULAUSKAS:

„PARTIZANAMS RŪPĖJO STILIUS IR TAI, KAIP JIE ATRODO“

Tekstas – Algimantė Ambrulaitytė
Nuotraukos – Karolina Savickytė

Atkurti partizano uniformą nėra lengvas darbas. Tam reikia ne tik daug laiko, bet ir labai kruopštaus darbo, įsigilinimo į kiekvieną detalę bei pastangų, kad rastum tinkamą medžiagą, siūlą ar švarko sagą. Taip pat ir tinkamo finansavimo. Prieš tai daugybę metų ir iki dabar visi atkuriamieji darbai vyko iš asmeninių ir šeimos finansų, bet šiemet prie šio projekto tęsimo ir įgyvendinimo prisijungė atsargos majoras Darius Antanaitis, kuriam dizaineris yra labai dėkingas. Dizaineris Giedrius Paulauskas jau daugiau nei penkerius metus dirba prie šio projekto ir žingsnis po žingsnio atkūrė pokario partizanų uniformas.

„Istorijas, kurias žmonės gali skaityti dokumentuose ar knygose, yra viena. Tačiau drabužio istorija yra visai kas kita. Noriu šią uniformą palikti ateities kartoms, kad ši ne tik galėtų supažindinti, ką anksčiau vilkėjo partizanai, tačiau ir nepamirštų apie šį laikotarpį.“

Dizaineris pokalbio pradžioje pabrėžia ir vieną iš didesnių mitų, kurį yra girdėjęs daug kas, tačiau tai nėra tiesa.

„Yra žmonių, kurie sako, kad partizanai neturėjo uniformos ir vilkėjo bet ką – vaikščiojo suplyšę, murzini ir netvarkingi. Tačiau tai nėra tiesa. Partizanams ir siuvėjams, kurie siuvo jų uniformas, drabužius, buvo svarbu, kaip jie atrodė. Kaip, pavyzdžiui, pasakoja partizanams kepurės siuvusi moteris: ji kepurės specialiai siūdavo aukštesnes, kad matytųsi jos stilistika. Patiems siuvėjams buvo svarbu, kad išsiskirtų, tam įtakos turėjo ir to meto moda bei stilius.“

Pasak G. Paulausko, vienas iš didesnių iššūkių – surinkti informaciją, nes jos apie tarpukario kariškių uniformas, nekalbant apie pokario partizanų uniformos dalis, yra labai mažai.

„Apie kepurę nieko nėra parašyta, išskyrus išėjusiuose tarpukariu įsakymuose, kad viršutinio lankelio aukštis yra 4, o apatinio – 4,5 centimetro. Viskas.“

Praeitame žurnalo „Trimitas“ numeryje kalbėjome apie atkurtą švarkų istorijas bei visą rekonstrukcijos kelią. Šiame numeryje kviečiame paskaityti apie tai, kaip dizaineriui pavyko atkurti kepurę su labai minimaliu informacijos kiekiu ir koks buvo kitų uniformos dalių atkūrimo procesas.

Kaip sekėsi atkurti kepurę?

Nebuvo lengva. Su didelėmis pertraukomis pirmą kepurę pavyko atkurti per ketverius metus. Dariau daug klaidų. Galiausiai po poros metų pavyko gauti seną kepurę ir vėl bandžiau iš naujo. Ir audinys, ir informacija apie kepurę buvo sunkiai randama. Apie ją nieko nėra parašyta, išskyrus išėjusiuose tarpukariu įsakymuose,

kad viršutinio lankelio aukštis yra 4, o apatinio – 4,5 centimetro. Viskas. Važiudavau į muziejų saugyklas, išmatuodavau, atidžiai apžiūrėdavau, susirašydavau ir susipiešdavau visus pastebėjimus. Tačiau neužtenka nuvažiuoti, pamatyti, apžiūrėti. Turi tą kepurę nuolat turėti šalia. Aš tokios galimybės neturėjau.

Jeigu kalbėtume apie siuvimo proceso eiliškumą, ši pirmą kepurę (1 nuotr.) nėra pasiūta pagal to laikotarpio metodiką. Aš ją siuvau taip, kaip pats supratau. Išorėje ji atrodo identiška. Tačiau anksčiau ją siūdavo visiškai kitaip. Siuvant antrą kepurę, pavyko atkurti to laikotarpio siuvimo proceso eiliškumą, o tas man buvo labai svarbu. Siuvau rankomis, kaip tai darydavo ir anksčiau. Žinoma, kai kurios siūlės yra ir buvo siuvamos siuvimo mašina.

Su šia siuvimo mašina? (1 nuotr.)

Taip, antrą kepurę siuvau jau su šia siuvimo mašina. Su konkrečiai tokio modelio siuvimo mašinomis ne visos anksčiau buvo siuvamos tarpukario ir pokario kepurės, tačiau tikrai buvo pasiūta ta, kurią buvau gavęs kaip pavyzdį iš Aloyzo Indrašiaus. Toks unikalus dalykas, kad pavyko dirbti su tokia siuvimo mašina ir atkurti kepurę.

Ją gavau iš Kristinos ir Arvydo Kazakevičių. Jie 1996 metais pradėjo savo kepurų siuvimo verslą ir supirkinėjo senas siuvimo mašinas. Ir Vilniaus salone, kur anksčiau buvo kepurų salonas, jie pamatė šitą mažą siuvimo mašinėlę. Jo žmona sako: „O, kokia „faina“. Man labai tiks pasidėti į ekspoziciją.“ Ir ji pas juos taip ir stovėjo iki to laiko, kol man parodė ją ir kaip ji siuva. Supratau, kad tai ta pati siuvimo mašina, su kuria anksčiau buvo siuvamos karinės kepurės. Jos išskirtinumas – tas, kad ji yra >

11

Yra žmonių, kurie sako, kad partizanai neturėjo uniformos ir vilkėjo bet ką – vaikščiojo suplyšę, murzini ir netvarkingi. Tačiau tai nėra tiesa. Partizanams ir siuvėjams, kurie siuvo jų uniformas, drabužius, buvo svarbu, kaip jie atrodo.

1.

2.

3.

4.

Pasirinkau šį antsiuvą, nes po 1949 metų vasario LLKS Tarybos narių nutarimo buvo nuspręsta, kad tai bus bendras visų Lietuvos partizanų antsiuvas.

vieno siūlo, nėra šaudyklės ir peltakys iš apatinės pusės atrodo kaip grandinė. Jie man paskolino ją ir aš antrą kepurę atkūriau jau siūdamas su šia mašina. Todėl pavyko identiškai atkurti tarpukario karininko kepurę, kokias nešiojo ir partizanai.

O antsiuvą buvo paprasčiau atkurti ar kaip tik sudėtingiau?

Antsiuvui atkurti reikėjo labai didelio kruopštumo. Čia labai ilgas ir nelengvas procesas. Iš pat pradžių manėme, kad jis yra austas, tačiau iš tiesų labai kruopščiai išsiuvinėtas. Tad kartu su Nacionalinio muziejaus audėja Alina Maldžiūnaite-Žemienne irgi taip jį atkūrėme. Pasirinkau šį antsiuvą, nes po 1949 metų vasario LLKS Tarybos narių nutarimo buvo nuspręsta, kad tai bus bendras visų Lietuvos partizanų antsiuvas.

Atkūriau ir žalią rombą (4 nuotr.). Jis pagal susitarimą buvo skirtas kovotojams, kurie buvo dar tik kandidatai į partizanus.

Kiek užtrukote, kol atkūrėte?

Pats procesas neužtruko ilgai. Ilgiau užtrukau, kol išsiaiškinau, kaip tas antsiuvas buvo pagamintas. Darėme kelis skirtingus antsiuvus vis stengdamiesi kažką pakeisti – išryškinti spalvą, atkurti tikslesnę formą.

Lygiai taip pat sudėtinga buvo dėl siūlų. Originalus partizanų rankovės antsiuvas, spėju, buvo siuvinėtas su siūlais, su kuriais anksčiau audavo takus. Kai pasižiūriu muziejaus ekspozicijoje, matau tokių blizgesį, kurį turi tokie siūlai. Tačiau siuvinėjome su vilnoniais siūlais, kurie tuo laikotarpiu taip pat buvo naudojami. Ta medžiagų paieška irgi užima nemažai laiko.

Arba būna kaip tik atvirkščiai – kai gauni medžiagą, tačiau jos tiek mažai, kad

realiai neturi teisės suklysti, nes daugiau pataisymams medžiagos negausi. Taip buvo dėl milinės (palto). Aš ją atkūriau iš senos olandų kariuomenės milinės.

Šiaip nueiti į audinių parduotuvę ir nusipirkti tokios spalvos milo nėra galimybės. Tos medžiagos negausi niekur. O atkurti labai norėjau, nes tai yra uniformos sudedamoji dalis. Tad galiausiai sendaikčiuose aptikau minėtą olandų kariuomenės paltą. Jis tikrai buvo nepanašus į Lietuvos tarpukario karininko milinę, bet audinys labai tiko, todėl jis tapo savotišku donoru. Buvo įstrižai išsiuotos kišenės su atkišeniais, tad jas ardėme, nes tarpukario karininkų kišenės buvo tiesios, horizontalios ir trumpesnės. Ir kai išardėme įstrižas kišenes, atsirado skylė. Vežiau restauratorei Eglei Grigaitienei, kad ji tas skylės užadytų: užvelia ir skylės vietoj padaro lygų audinį. Dar buvo išmuštos kilpos. Jas visas ardėme, nes olandų kariuomenėje kilpos buvo keturios, o pas mus – šešios. Reikėjo ir jas restauruoti. O tada naujas išsiūti. Teko ir rankogalius prisiūti, nes pas mus milinė buvo su dideliais rankogaliais, antpečius atkurti ir begalę kitų svarbių detalių, charakteringų to laikotarpio karininko milinei.

Turėjome realiai išardytas detales, į kurias privalėjome sutilpti. Ir negalėjome sugadinti šių audinio iškarpų, nes tokiu atveju nebūtume atkūrę. Tad kitur galbūt turi daugiau resursų ir galimybių bandyti, klysti ir daryti vėl iš naujo. Bet kai kada tave labai riboja turimos medžiagos kiekis, tad turi iš pirmo karto viską daryti nepriekaištingai ir tiksliai. Yra labai daug niuansų, kurių žmonės, pažvelgę į uniformą, nemato ir nepamatys, bet aš būsiu labai laimingas padaręs darbą profesionaliai ir sąžiningai. x

12

PIRMOSIOS SAVAEIGĖS MAŠINOS SU VIDAUS DEGIMO VARIKLIAIS

Tekstas – Jonas Rinkevičius
Korespondencija – jorinsta@gmail.com

„Trimitas“ tęsia straipsnių ciklą apie automobilių istoriją. Jūsų dėmesiui – trečiasis straipsnis.

Nors savaeigėse mašinose naudoti garo varikliai buvo patikimi, dėl anksčiau minėtų trūkumų jie netiko greitaeigiam savaeigiam transportui. Reikėjo galingo, mažų matmenų, greitaeigio, ekonomiško, lengvai ir greitai paleidžiamo variklio. Šiuos reikalavimus labiausiai atitiko stūmokliniai vidaus degimo varikliai. Vidaus degimo variklio idėja – gana paprasta: užuot kurą deginus katilo pakuroje, o susidariusį vandens garą nukreipus į cilindrą, buvo pasiūlyta kurą deginti pačiame cilindre. Pirmasis šią mintį dar 1678 metais iškėlė olandų mokslininkas Christianas Heigensas (Christiaan Huygens, 1629–1695). Idėją 1704 metais bandė įgyvendinti prancūzų išradėjas D. Papinas Stūmokliui cilindre perstumti jis panaudojo degantį paraką. Šiuo eksperimentu buvo įrodyta, kad mechaninio šiluminio variklio energijos šaltinis gali būti ne tik suslėgtas garas, bet ir kitokia darbinė medžiaga.

Iki XIX amžiaus vidurio įvairių šalių mokslininkai ir išradėjai pasiūlė keletą vidaus degimo variklių projektų. Jų kuras buvo jau minėtas parakas, spiritas, kiti skysti degalai. Tuo metu ypač perspektyvi kuro rūšis buvo anglies viendeginio (CO) dujos, kurias 1799 metais iš sudegusių medžio pjuvenų išskyrė prancūzų inžinierius Filipas Lebonas (Philippe Lebon, 1767–1804). Organizavus šių dujų pramoninę gamybą, jos plačiai buvo taikomos dujiniuose žibintuose gatvėms ir patalpoms apšviesti, taip pat pirmuosiuose vidaus degimo varikliuose.

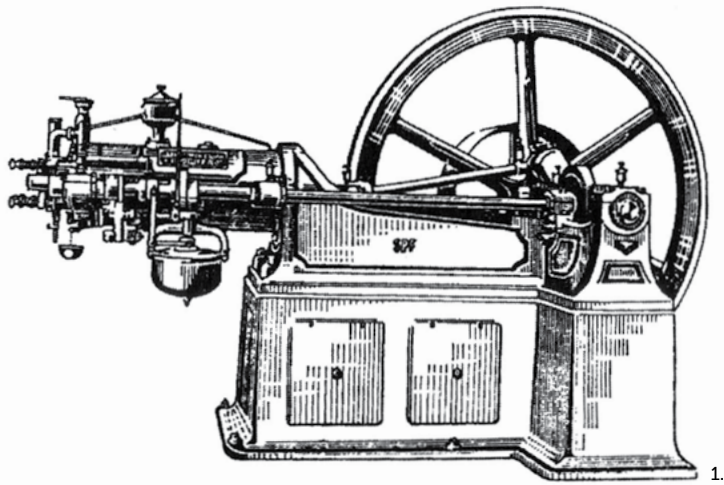
Žinių apie šio tipo variklių projektus turime nedaug. 1791 metais anglų išradėjas Džonas Barberis (John Barber, 1734–1801) pagamino ir užpatentavo variklį (dujų turbinos prototipą), varomą dujų ir oro mišiniu. 1794 metais kitas anglų išradėjas Robertas Strytas (Robert Street) kaip variklio kurą siūlė naudoti spiritą, taip pat aliejų, terpentino ir oro mišinį. Degujį mišinį jis ketino uždegti vaškinė žvakė. 1815 metais anglas Samuelis Braunas (Samuel Brown) pasiūlė variklį aušinti vandeniu. 1833 metais anglas Lemuelis V. Raitas (Lemuel W. Wright) pateikė dujinį dvipusio veikimo variklį, kuriame degusis mišinys turėjo užsidegti stūmokliui pasiekus viršutinį galinį tašką. 1838 metais anglas Viljamas Barnetas (William Barnett) siūlė specialiu kompresoriumi suslėgti degujį mišinį prieš jį uždegant, o 1858 metais prancūzas Degrandas numatė tai padaryti stūmokliui slenkant iš apatinio į viršutinį galinį tašką, kaip ir šiuolaikiniuose dyzeliniuose varikliuose.

Tačiau nei dujinis, nei kitais lengvais degalais maitinamas vidaus degimo variklis negalėjo dirbti neišsprendus degiojo mišinio uždegimo problemos. Tai sėkmingai padarė italų, prancūzų, anglų ir vokiečių mokslininkai. Elektrokibirkštinio degiojo mišinio uždegimo idėją pirmasis iškėlė italų fizikas Alesandras Volta (Alessandro Volta, 1745–1827). Eksperimentuodamas su degiosiomis

dujomis jis nustatė, kad dujas uždarame vamzdyje galima uždegti elektros srove. Greitai ši naujovė buvo pritaikyta ir naujuose vidaus degimo variklių modeliuose. 1801 metais jau minėtas F. Lebonas užpatentavo dujinį dvipusio veikimo stūmoklinį variklį, kuriame dujas siūlė uždegti elektros kibirkštimi. Šią idėją praktiškai įgyvendino A. Voltos eksperimentų dalyvis šveicarų karininkas Isakas de Rivazas (Isaac de Rivaz, 1752–1828). 1807 metais jis sukonstravo ir pagamino pirmąjį eksperimentinį veikiantį vežimėlį su vidaus degimo varikliu, kuriame dujos buvo uždegamos elektra. Tobulinant vidaus degimo variklių degiojo mišinio uždegimą, labai svarbus buvo kito anglų mokslininko Maiklo Faradėjaus (Michael Faraday, 1791–1867) elektromagnetinės indukcijos atradimas. Jos pagrindu 1831 metais buvo sukurta aukštosios įtampos uždegimo ritė (Rumkorfo ritė). 1860 metais ši ritė pirmą kartą panaudota Ž. Lenuaro dujiniame variklyje. Degiojo mišinio uždegimo žvakę sukonstravo pats Ž. Lenuaras.

Pirmą vandeniu aušinamą veikiantį dujinį variklį 1824 metais sukūrė amerikiečių įmonė „S. Morey-Hazard“. Tuo metu buvo naudojami tobulesni garo varikliai, todėl dujiniai plačiau nepaplitę. Panašaus likimo sulaukė ir 1858 metais italų išradėjų Eugenijaus Barzančio (Eugenio Barsanti, 1821–1864) ir Felicės Mateučio (Felice Matteucci, 1808–1887) dviejų cilindrų dujinis variklis, pagamintas Šveicarijoje (Ciuriche). Tinkamas eksploatuoti vidaus degimo variklis buvo sukurtas tik tobulėjant šiluminių procesų mokslui. Šio mokslo pradininkas – prancūzų mokslininkas Nikolas Sadi Karno (Nicolas Sadi Carnot, 1796–1832), kuris 1824 metais pirmasis pasiūlė idealaus uždaro šiluminio ciklo idėją (jo garbei šis ciklas pavadintas Karno ciklu). Mokslininkas apskaičiavo, kad dirbdamas tokiu ciklu šiluminis variklis turi didžiausią naudingumo koeficientą. Be to, N. S. Karno įrodė, jog norint, kad variklis dirbtų, jį būtina aušinti.

Leidžiamas nuo 1920 m.

Vadovaujantis N. S. Karno mokslo apie šiluminius variklius idėjomis, 1860 metais jau minėtam belgų kilmės mechanikui Žanui Etjenui Lenuarui (Jean Etienne Lenoir, 1822–1900) pasisekė sukurti tinkamą eksploatuoti dvitaktį vandeniu aušinamą dujinį variklį. Pagal darbo principą jis buvo panašus į dvipusio veikimo garo variklį, tik vietoj garo buvo tiekiamas anglies viendeginio dujų ir oro mišinys. Dujos sklendiniu mechanizmu patekdavo tai į vieną, tai į kitą cilindro pusę. Abiejuose cilindro galuose buvo įsuktos elektros žvakės, kurios uždegdavo dujas. Visas darbo ciklas įvykdavo per vieną alkūninio veleno sūkį. Šis variklis, palyginti su garo varikliu, buvo tobulesnis, tyliai veikė, mažiau teršė aplinką, jam reikėdavo mažiau priežiūros, tačiau turėjo ir trūkumų: buvo sunkus, brangus, aušinimui naudojo daug vandens, jo naudingumo koeficientas neviršijo 5 proc. Tokie varikliai paplito smulkiose įmonėse, bet savaeigėms mašinoms jie netiko.

Ne mažiau reikšmingi ir kito prancūzų mokslininko Alfonso Bo de Rošo (Alphonse Beau de Rochas, 1815–1893) darbai. 1863 metais jis pasiūlė keturtakčio šiluminio variklio darbo ciklą, kurį sudarė nuosekliai besikeičiantys taktai: įsiurbimas, suslėgimas, darbo eiga, išmetimas. Toks ciklas dabar taikomas šiuolaikiniuose benzininiuose ir dyzeliniuose varikliuose. Keturtakčio vidaus degimo variklio idėją praktiškai įgyvendino vokiečių išradėjas Nikolausas Augustas Otas (Nicolaus August Otto, 1832–1891). 1877 metais jo užpatentuotą 3,0 kW [2,2 AG) galios dujinį variklį, dirbantį keturtakčiu ciklu (vėliau išradėjo garbei pavadintu Oto ciklu), 1878 metais pagamino vokiečių firma „Deutz“. Bandydamas savo variklius N. A. Otas įsitikino, kad sudegusių dujų šiluma geriau panaudojama tuomet, kai dujos prieš uždegant suslegiamos ir kai visas darbo ciklas atliekamas dviem alkūninio veleno sūkiais. Nors N. A. Oto variklis dirbo triukšmingai, buvo sunkus, jo naudingumo koeficientas siekė 16 proc. Tų laikų nei garo,

nei vidaus degimo varikliai nepasižymėjo tokiu dideliu naudingumo koeficientu. Ir vis dėlto ateitis priklausė vidaus degimo varikliams, dirbantiems skystaisiais degalais. Tokiems varikliams paplisti ypač padėjo pramoninė naftos gavyba. Pirmoji pramoninė nafta gauta JAV 1859 metais. 1875 metais rusų chemikas Aleksandras Letnis (1848–1883) laboratoriniu būdu iš naftos, ją leisdamas pro įkaitintus iki 300 °C vamzdžius ir garindamas (krekingo procesas), gavo benzolą, benziną, žibalą, ligroiną, dyzelinius degalus, sunkiąsias frakcijas (alyvas), degiąsias dujas. 1879 metais pagal A. Letnio projektą Rusijoje pradėjo veikti pirmoji naftos perdirbimo įmonė. Pramoninė naftos gavyba ir jos perdirbimas atvėrė kelią masinei vidaus degimo variklių gamybai bei praktiniam jų naudojimui.

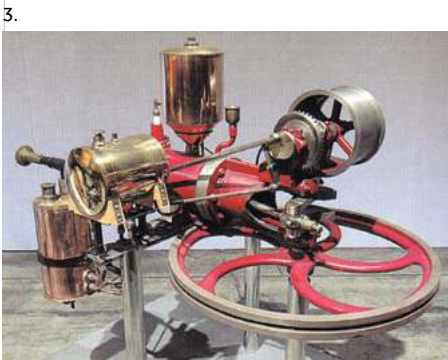
1889 metais N. A. Otas sukonstravo pirmąjį tinkamą eksploatuoti benzininį variklį su sūkių regulatoriumi, oro ir benzino filtru bei triukšmo slopintuvu, o 1897 metais pagal vokiečių išradėjo Rudolfo Dyzelio (Rudolf Diesel, 1858–1913) 1892 metais paskelbtą patentą – sunkiaisiais degalais varomą variklį (jo garbei vėliau pavadintą dyzeliniu). Tiesa, pirmuosiuose dyzeliniuose degalai būdavo įpučiami suslėgtu oru. 1898 metais rusų mokslininkas G. Trinkleris pasiūlė degalus į purkštuvus tiekti stūmokliniu didelio slėgio degalų siurbliu. Ši idėja įgyvendinta 1905 metais. Vėliau N. A. Oto ir R. Dyzelio variklių pagrindu buvo pagaminti benzininiai ir dyzeliniai keturtakčiai varikliai, kurie plačiai paplito įvairiose savaeigėse mašinose, tarp jų ir automobiliuose.

Kiekvieną reikšmingą išradimą lydi didelė konkurencija. Dėl išradimo pirmenybės rungtis išradėjai, įmonės, valstybės. Taip atsitiko ir automobiliui. Yra žinoma per 416 pretendentų į automobilio išradimą. Verta prisiminti keletą labiausiai nusipelnusių išradėjų, kūrusių savaeigius ekipažus su vidaus degimo varikliais. Kiekvienas iš jų >

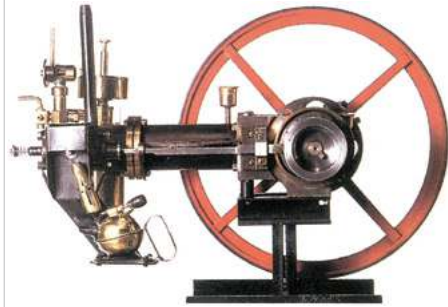

2.

Tinkamas eksploatuoti vidaus degimo variklis buvo sukurtas tik tobulėjant šiluminių procesų mokslui.

4.

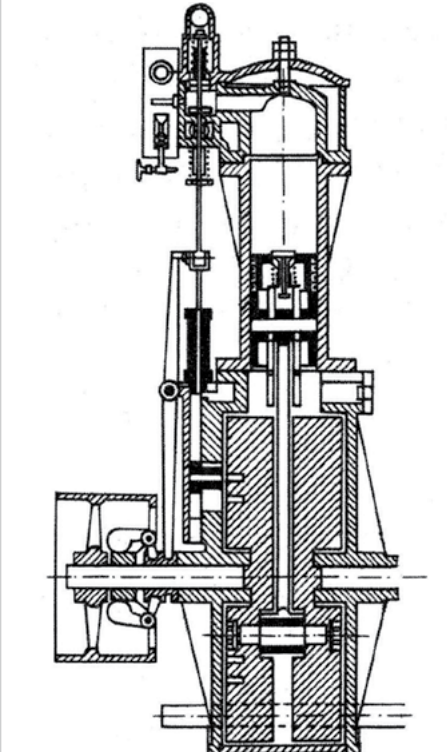
buvo pirmasis savo šalyje, tačiau neturėjo garbės vadintis pirmuoju automobilio išradėju pasaulyje.

Be jau minėto šveicaro I. de Rivazo savaeigio vežimėlio, 1869 metais triratį savaeigį vežimėlį su gulsčiu vandeniu aušinamu dujiniu vidaus degimo varikliu sukonstravo Ž. Lenuaras. 1875 metais žydų tautybės išradėjas Zigfridas Markusas (Siegfried Marcus, 1831–1898), gyvenęs Austrijoje (Vienoje), sukūrė ir pagamino keturratį savaeigį ekipažą su 0,55 kW [0,75 AG] galios karbiuratoriniu varikliu. Variklio alkūninis velenas sukosi 500 min-1 dažniu, o degųjų mišinį paruošdavo Z. Markuso konstrukcijos karbiuratorius. Savaeigio ekipažo priekiniai ratai per sliekinį mechanizmą ir traukles būdavo pasukami nedideliu vairo ratuku. Tais pačiais metais išradėjo ekipažas buvo sėkmingai išbandytas, tačiau išradėjui nebuvo sudaryta sąlygų tobulinti savaeigę mašiną ir darbą teko nutraukti. Dabar Z. Markuso mašina saugoma Vienos technikos muziejuje.

1877 metais amerikietis Džordžas Boldvinas Seldenas (George Baldwin Selden, 1846–1922) užpatentavo keturratį benzininį savaeigį ekipažą, kuris buvo pagamintas tik 1895 metais. Dabar mašina saugoma Stivenso instituto muziejuje. 1884-aisiais keturratį savaeigį ekipažą sukonstravo prancūzų mokslininkas E. Delamaras-Debutvilis (E. Delamare-Deboutville, 1856–1901).

Išradėjų sąrašą būtų galima tęsti, tačiau nei šie, nei kiti čia nepaminėti tinkamos eksploatuoti savaeigės mašinos su vidaus degimo varikliu nesukūrė. Šį uždavinį sėkmingai išsprendė vokiečiai Karlas Bencas (Karl Benz, 1844–1929) ir Gotlybas Daimleris (Gottlieb Daimler , 1834–1900). Jie ir tapo oficialiai pripažintais automobilio išradėjais. K. Bencas į technikos istoriją įėjo kaip triračio automobilio su karbiuratoriniu varikliu kūrėjas, o G. Daimleriui priskiriamas pirmojo motociklo ir keturračio automobilio išradimas. Abu jie savaeiges mašinas kūrė beveik tuo pačiu metu gretimuose miestuose: K. Bencas – Manheime, o G. Daimleris – Bad Kanštate (netoli Štutgarto). Nors tarp šių miestų atstumas nedidelis, išradėjams nebuvo lemta susitikti.

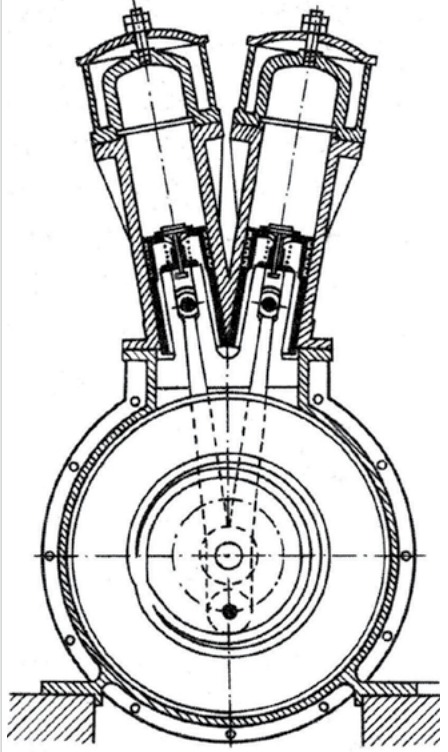
K. Bencas savaeigėmis mašinomis pradėjo domėtis dirbdamas garvežių gamykloje Manheime. Laisvalaikį įgyvendindamas savo idėjas išradėjas 1885 metais sukonstravo dujinį vandeniu aušinamą 0,65 kW [0,88 AG] galios variklį, kuriame degusis mišinys būdavo uždegamas baterine uždegimo sistema. Variklį su horizontaliu smagračiu K. Bencas įrengė gulsčiai gale triratės važiuoklės, pagamintos

1.

iš metalinių vamzdelių. Triratės važiuoklės schemą K. Bencas pasirinko norėdamas palengvinti savaeigės mašinos valdymą. Savo dviejų vietų savaeigį ekipažą išradėjas užpatentavo 1886 metų sausio 29 dieną (patentas DPR nr. 37435). Tai oficiali automobilio „gimimo“ data. Šio ekipažo variklis (jo alkūninio veleno netolygų sukimąsi išlygindavo variklio būdavo galima perstūmus diržą nuo darbinės pavaros ant laisvosios eigos skriemulio. Savaeigio ekipažo eksploatacijos galimybes viešai pademonstravo išradėjo žmona Berta Benc (Bertha Benz, 1849–1944). 1888 metais ji slapta nuo vyro kartu su dviem sūnumis nuvažiavo 180 km [iš Manheimo į Pforcheimą] ir buvo įrašyta į automobilio istoriją kaip pirmoji automobilininkė. 1893 metais K. Bencas sukūrė tobulesnį keturratį savaeigį ekipažą „Victoria“, kuriame įrengė pavarų dėžę, linges, dujų žibintus, garso signalą. 1894-aisiais šio tipo ekipažai pradėti gaminti smulkiais serijomis.

Inžinierius G. Daimleris dirbo „Deutz“ įmonėje kartu su talentingu konstruktoriumi Vilhelmu Maibachu (Wilhelm Maybach, 1846–1929). Tuo metu ši įmonė gamino N. A. Oto konstrukcijos dujinius variklius. Čia G. Daimleris turėjo progą gerai

susipažinti su garo ir dujinių variklių privalumais bei trūkumais ir praktiškai įsitikinti, kad ateitis priklausys savaeigėms mašinoms su benzininiais varikliais. Kuriant benzininius vidaus degimo variklius ypač vaisingas buvo G. Daimlerio ir V. Maibacho bendradarbiavimas: G. Daimleris parinkdavo bendrus variklio techninius parametrus (cilindro tūrį, suslėgimo laipsnį, sūkių skaičių), o V. Maibachas konstravo atskirus jo mazgus ir mechanizmus. Pirmąjį benzininį 0,37 kW [0,5 AG] galios oru aušinamą variklį G. Daimleris kartu su V. Maibachu sukonstravo ir pagamino 1883 metais. Pirmą kartą variklyje buvo įrengtas V. Maibacho konstrukcijos purškiamasis karbiuratorius, kurio veikimo principas buvo sėkmingai naudojamas karbiuratoriniuose varikliuose iki XXI amžiaus pradžios. 1885 m. šį variklį G. Daimleris pritaikė dviračiam ekipažui (motociklui). Pirmąjį pasaulyje motociklą sėkmingai išbandė konstruktoriaus sūnus Paulius, kuris ir tapo pirmuoju motociklininku. Po metų G. Daimleris tokio tipo, tačiau 0,8 kW [1,1 AG] galios variklį, kurio alkūninis velenas sukosi iki 600 min-1 dažniu, įrengė keturračiam keturių vietų ekipažą (jį užpatentavo 1886 m. rudenį). Čia variklis dviguba diržine pavana bei krumpļiaratine mova suko vieną iš galinių ratų. Ekipažas buvo valdomas vairo trapecija pasukant priekinius ratus ir galėjo važiuoti iki 18 km/h greičiu. Vėliau G. Daimleris sukonstravo keturratį benzininį ekipažą su guminėmis lietomis padangomis ir vandeniu aušinamą vieno cilindro variklį.

2.

Bandydamas savo sukurtus variklius G. Daimleris įsitikino, kad variklio galia priklauso ne vien nuo cilindro darbinio tūrio, suslėgimo laipsnio, bet ir nuo alkūninio veleno sukimosi dažnio. 1886 metais jam pavyko sukonstruoti 1,0 kW [1,36 AG] galios vieno cilindro benzininį variklį, kurio alkūninis velenas sukosi 700 min-1 dažniu [K. Benco variklio alkūninis velenas sukosi 400 min-1 dažniu]. Didinant cilindro tūrį, didėjo variklio matmenys bei masė, o padidinus sūkių skaičių ir suslėgimo laipsnį, cilindro viduje staiga pakildavo temperatūra, degusis mišinys per anksti savaime užsiliepsnodavo (kaitrinis degimas) ir sprogdavo (detonacijos reiškinys). Tuo metu naudojama baterinė uždegimo sistema gamino per žemą įtampą, todėl degimas nebuvo patikimas. Pirmuosiuose varikliuose G. Daimleris degiajam mišiniui uždegti naudojo dujinį degiklį (Volto kaitinimo vamzdelį), tačiau toks uždegimas nebuvo saugus ir patogus. Vėlesnės konstrukcijos varikliuose G. Daimleris taikė magnetinę uždegimo sistemą, kurią 1887 metais užpatentavo jo tėvynainis Robertas Bošas (Robert Bosch, 1861–1942). Deja, ji patikimai veikė tik esant mažiems sūkiams (iki 300 min-1). G. Daimleris šį magnetą patobulino: vietoj vienos vijos jis sumontavo dvi (žemos ir aukštos įtampos) ir pavadino šį įrenginį aukštosios įtampos magnetu. Tokia uždegimo sistema sėkmingai buvo naudojama kai kuriuose automobiliuose iki XX amžiaus trečiojo dešimtmečio vidurio. Padidinti variklio galią G. Daimleris bandė

didindamas cilindro skaičių: 1889 metais jis kartu su V. Maibachu sukonstravo dviejų cilindrų [V formos], o 1891 metais – keturių cilindrų variklį. G. Daimlerio ir V. Maibacho sukonstruoti varikliai, palyginti su kitais tuo laikotarpio variklių modeliais, buvo ekonomiškai patikimai veikė, tačiau savo tėvynėje nei varikliai, nei savaeigiai ekipažai reikiamo dėmesio nesulaukė. Išradėjai savo variklį ir automobilių patentus 1889 metais pardavė Prancūzijos automobilių įmonėms.

Prancūzija iki XX amžiaus pradžios pirmavo automobilių gamybos srityje. Čia pirmiausia prigijo ir automobilio pavadinimas „viatiur otomobil“, o vėliau tiesiog „otomobil“ (pranc. *viatiur* – vežimas; graik. *autos* – pats; lot. *mobill* – judamas). Tokį pavadinimą 1898 metais pasiūlė Prancūzijos mokslų akademijos mokslininkai. Iš prancūzų kalbos žodžio *chauffer* (garo mašinos kūrėjas) yra kilęs ir vairuotojo [šnekamojoje kalboje – *šoferio*] pavadinimas. Vėliau įvairiose šalyse automobilio pavadinimas keitėsi. Dabar automobilis Anglijoje ir JAV vadinamas *car*, Italijoje – *vettura*, Vokietijoje – *wagen*, Čekijoje – *vůz*, Lenkijoje – *samochod* ir t. t. Prancūzijoje pastatytos ir pirmosios automobilių gamyklos, organizuota pirmoji Europoje konvejerinė automobilių gamyba. Čia įvyko pirmosios automobilių lenktynės, automobilių paroda, įsteigtas pirmasis pasaulyje Automobilininkų klubas. Į Prancūziją semtis patyrimo vykdavo įvairių šalių automobilių konstruktoriai. Šios šalies

3.

mokslininkai ir išradėjai daug nusipelnė tobulindami automobilių padangas, kurias 1898–1899 metais jie pirmieji pritaikė autotransporto priemonėse.

Kiek vėliau masinė automobilių gamyba organizuota ir Vokietijoje. 1890 metais buvo įkurta G. Daimlerio automobilių gamybos bendrovė „Daimler Motorengesellschaft“, kuri nuo 1894 metų gamino automobilius su šio išradėjo benzininiais varikliais.

Po G. Daimlerio mirties jo darbą tęsė V. Maibachas ir G. Daimlerio sūnus Paulius Daimleris. 1926 metais G. Daimlerio įmonė susijungė su „Benz“ įmone ir buvo pavadinta „Daimler-Benz“. Ši įmonė veikia ir dabar. Ji gamina lengvuosius, krovininius automobilius bei autobusus su benzininiais ir dyzeliniais varikliais. Pirmųjų automobilių pavyzdžiai saugomi Štutgarto technikos muziejuje, o jų kopijos – Dresdeno transporto, įmonės „Daimler-Benz“ bei Maskvos politechnikos muziejuose. x

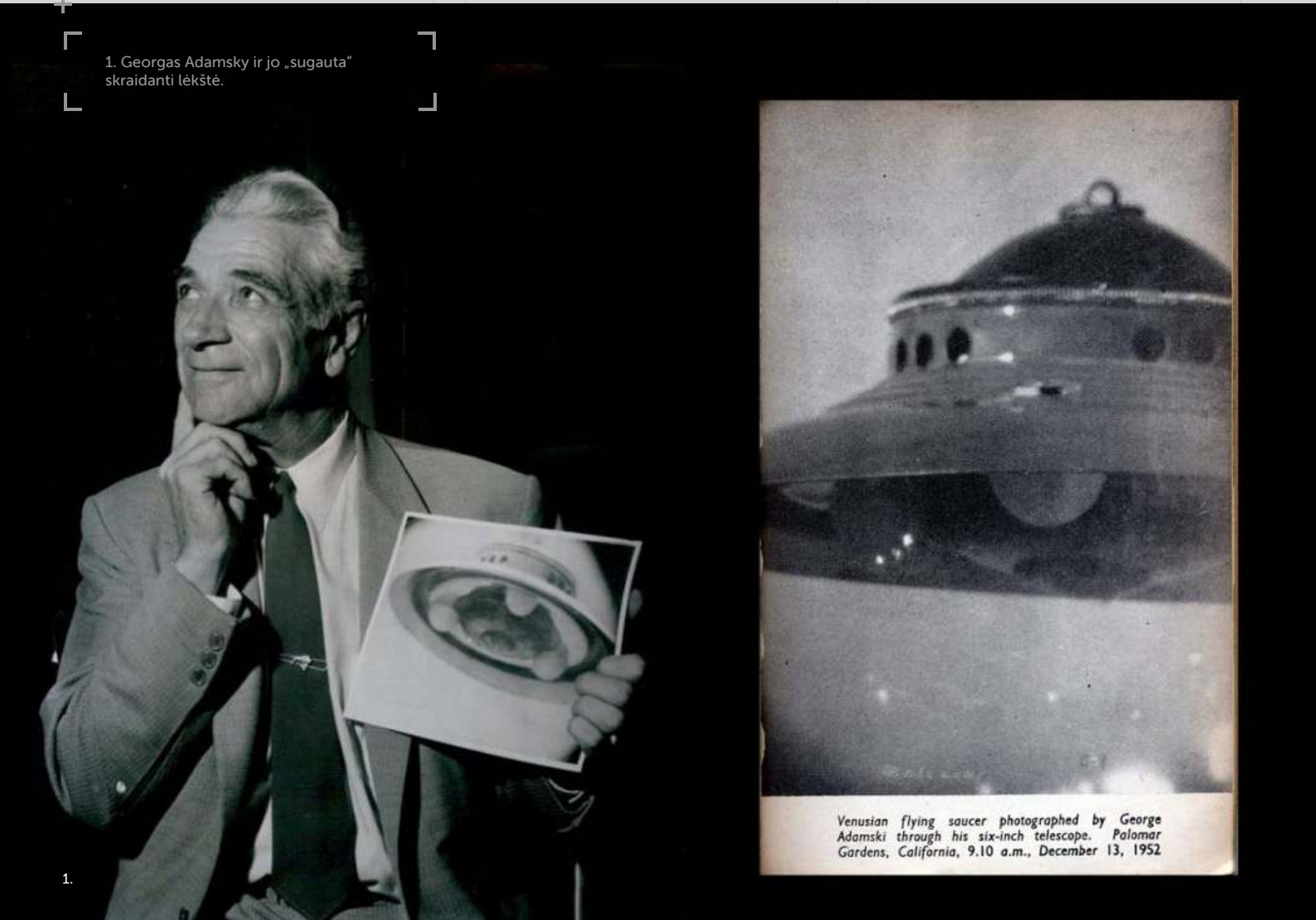
1. G. Daimlerio ir V. Maibacho dvieilis benzininis variklis (1889 m.).

2. G. Daimlerio automobilis.

3. G. Daimleris.

„SKRAIDANČIOSIOS LĖKŠTĖS“ ATVYKO!

KOKIA NSO REIŠKINIO PRIGIMTIS?

1. Georgas Adamsky ir jo „sugauta“ skraidanti lėkštė.

1.

13

Tekstas – Martynas Juocevičius, Lietuvos etnokosmologijos muziejus

Šiandien žinome, kad visata – neįsivaizduojamai didelė, kone neaprépiama, joje – milijardai žvaigždžių, nesuskaičiuojama daugybė įvairių, tikriausiai, labai skirtingų pasaulių. Kai kurie jų gali būti panašūs į mūsųjį. Tad ar iš tiesų mes – vieniši? O gal kosminių erdvių platybėse

esame vienintelės protaujančios, civilizaciją sukūrusios būtybės? Jeigu ne, ar esama tikimybės, kad apie mus žino ir lanko kitų planetų gyventojai, įvaldę tarpžvaigždinių skrydžių technologijas?

Nežemiško proto ir galimybės jį sutikti klausimas, be abejonės, yra viena įdomiausių, sudėtingiausių ir labiausiai vaizduotę audrinančių šiuolaikinio mokslo problemų.

„Skraidančiosios lėkštės“ terminas atsirado gana painiomis aplinkybėmis beveik per nesusipratimą.

Informacijos gausa kelia tikrą sąmyšį. Tačiau mokslininkai neskuba pateikti galutinių, apibendrinančių vertinimų: kad ir kaip stipriai norėtume tikėti, deja, apie kosmines žaliųjų žmogeliukų keliones, švelniai tariant, trūksta patikimų, neatremiamų, neabejotinų praktinių įrodymų – neįprastos nuotraukos, keisti vaizdo įrašai ar prieštaringi liudininkų pasakojimai dar nėra patvirtinimas, kad JIE egzistuoja (žinoma, tik tuo atveju, jeigu nesate pasaulinio sąmokslų teorijų šalininkas – konspiracija yra puikus būdas paaiškinti viską, kas stokoja kiek rimtesnių argumentų). Kritiškam protui NSO (neatpažintų skraidančiųjų objektų) tema yra kebli ir kontroversiška – nors panašu, kad reiškinys iš tikrųjų egzistuoja, jo prigimtis vis dar nėra žinoma, o tai reiškia, nustebsite, su nežemišku protu gali jokio ryšio ir neturėti.

Modernioji „skraidančiųjų lėkščių“ istorija, ko gero, prasidėjo 1947 metų birželio 24 dieną JAV, kai lakūnas mėgėjas Kennetas Arnoldas, skrisdamas nuosavu triviečiu „Callair“ tipo lėktuvu virš Uolėtųjų kalnų Vašingtono valstijoje, JAV, išvydo devynių keistų objektų grupę, virtinę skriejusių maždaug trijų kilometrų aukštyje. Nors K. Arnoldas nusprendė, kad matė naujo modelio lėktuvus, įvykį pasakodamas savo kolegoms, prasitarė apie neįprastai apskritą „lėktuvų“ be sparnų ir uodegos formą bei mįslingas judėjimo savybes. Žinia apie „skraidančius diskus“ ėmė sparčiai plisti, žurnalistai spėliojo, ką gi iš tiesų danguje matė Kennetas, ir pirmajame didelės apimties išsamiaame straipsnyje apie šį nutikimą 1950 metų „True“ žurnale regėti objektai vadinami „skraidančiosiomis lėkštėmis“, o reiškinys susietas su „ateivių iš kosmoso“ idėja. Vėliau K. Arnoldas pripažino, kad žiniasklaida jį pacitavo neteisingai. Objektai, kuriuos jis matė, virpčiojo kaip valtys bangose. Apibūdindamas jų skridimą, pasakė, kad judėjo jie taip, tarsi kas paimtų lėkštę ir sviestų virš vandens. Pasak lakūno, žurnalistai šį apibūdinimą suprato klaidingai ir parašė, neva objektai buvę lėkštės formos, nors iš tiesų jie tik skrido tarytum lėkštės.

Taigi „skraidančiosios lėkštės“ terminas atsirado gana painiomis aplinkybėmis beveik per nesusipratimą . Tiesą sakant, K. Arnoldo atvejis net nebuvo pirmas užfiksuotas liudijimas apie neaiškos kilmės danguje pasirodančius objektus, tik lakūno matytas reiškinys buvo pirmąkart masiškai pagarsintas kaip susitikimas su ateivių kosminiais laivais – jie minimi XIX amžiaus antrosios pusės bei XX amžiaus pirmosios pusės JAV, Anglijos, Prancūzijos, Rusijos spaudoje. Pavyzdžiui, vien JAV 1946 metų pavasarį–1947 metų vasaros pradžioje, dar iki K. Arnoldo pranešimo, kariškiai surinko per 850 liudijimų apie neįprastus reiškinius, kuriuos dabar pavadintume NSO. Paradoksalu, tačiau XX amžiaus 6-ojo dešimtmečio pradžioje visame pasaulyje labai išaugus pranešimų apie „skraidančiąsias lėkštes“ skaičiui, ėmė aiškėti, jog toks reiškinio pavadinimas nėra tikslus – iš esmės visi atvejai buvo atkakliai ginama asmeninė patirtis, kurioje reiškinys apibūdinamas labai įvairiai: skriejo greitai arba kybojo; buvo disko, cigaro ar kamuolio formos; judėjo be garso arba triukšmingai; leido liepsnas arba ne; žybsėjo švieselėmis, tolygiai žvilgėjo sidabro blizgesiu ar švytėjo iš vidaus ir t. t. Skirtingi stebėjimai buvo užuomina, kad jie neturi vieno pagrindo ir kad „skraidančiosios lėkštės“ termino vartojimas sukelia viso labo painiavą, stengiantis sugrupuoti visą seriją tarpusavyje nesusijusių reiškinių.

Todėl jau apie 1955 metus „skraidančiosios lėkštės“ vis dažniau pradėtos vadinti „neatpažintais skraidančiais objektais“ (anglų k. *UFO – Unidentified Flying Objects*). Reikia sutikti – NSO pavadinimas kur kas tiksliau atspindi fenomeno esmę. Per visą laiką nuo 1947-ųjų, kai susidūrimai su NSO daugiau mažiau nuosekliai registruojami, o informacija – sistemingai renkama ir klasifikuojama, šiandien, jeigu tikėsime viskuo, kas skelbiama plačiaiiai visuomenei prieinamuose šaltiniuose, kariškiai ir civiliai, vyriausybės ir nevyriausybės organizacijos, mėgėjai ir profesionalai sukaupė bei apibendrino kelias dešimtis tūkstančių iš pažiūros gluminančių fizinių duomenų. Pavyzdžiui, būdingiausias NSO bruožas, minimas trijuose ketvirtadaliuose visų pranešimų, – tai keistas, tarsi beinercinis judėjimas, t. y. objekto sugebėjimas staiga keisti skriejimo greitį, kryptį, aukštį, kas byloja apie neįtikėtiną jo manevringumą; statistika taip pat rodo, kad vidutiniškai aštuoni iš dešimties NSO stebėjimų vyko prietemoje arba tamsoje; beveik trečdalis visų stebėtų NSO buvo rutulio, penktadalis – disko formos, o maždaug kas dešimtas – ryškesnis ar blausesnis taškas, kiti – cilindrai, pjautuvai, žiedai, trikampiai, stačiakampiai, taip pat kriaušės, lašo, lemputės pavidalo; vidutiniškai kas trečias NSO spindi ryškia

oranžine, geltona, raudona spalva; o kas penktam, paprastai diskui arba cilindrui, būdingas sidabrinis, metalinis ar balsvas atspalvis; liudininkai tvirtina neretai stebėję mėlynus, žalius, violetinius bei nuolat spalvas keičiančius NSO; paslaptiniųjų objektų judėjimo trajektorijos labai įvairios – linijinės, zigzaginės, šokčiojančios, spiralinės, dažnai „lėkštė“ tiesiog staiga nutolsta vertikaliai aukštyn, kartais labai lėtai leidžiasi; apie 40 procentų regėtų NSO, daugiausia disko formos, buvo 10–30 metrų skersmens, kai kurie – 100 metrų ir didesni, o trečdalis, ypač cilindro, pusmėnulio ir rutulio pavidalo, itin dideli ar net gigantiški – nuo kelių šimtų metrų iki kilometro dydžio; maždaug kas šeštas NSO padaro fizinį ar kitokį poveikį aplinkai [iki 2018 metų iš viso užregistruota apie 5 000 atvejų 68 šalyse]; palieka mechaninius ir šiluminius pėdsakus, pavyzdžiui, įspaudus grunte ar sulaužytas medžių šakas, išdegintą žolę, taip pat sukuria radioaktyvumo ar magnetinių anomalijų, sutrikdo elektros sistemų darbą, o artimo kontakto atveju paralyžiuoja žmonių ir gyvūnų judesius, nudegina odą, sutrikdo regėjimą, „pagrobtųjų“ kūne palieka implantų, įvairių įsibrovimo pėdsakų, negrįžtamai paveikia „dalyvio“ psichiką (apie pagrobimų fenomeną daugiau skaitykite 2019 metų lapkričio mėnesio „Trimito“ numeryje).

Įspūdinga, ar ne? Ar šie bendriausiais bruožais pateikti duomenų fragmentai nekelia pagarbios baimės? Gali pasirodyti, kad apie NSO reiškinį tikrai labai daug žinome, įrodymai – akivaizdūs. Tačiau neturėtume skubėti dėl išvadų – jos, greičiausiai, bus lemtos emocinės reakcijos, o ne racionalių faktų analizės. Dažniausiai šią skirtį įveikti sudėtinga, nes nekritiško tikėjimo kelias į tiesą paprastesnis nei kritiškas tyrimas. Moksle įrodymų standartai turi būti itin griežti, jei išties norime žinoti, kas tikra, o kas ne. Ypač svarstant tokios svarbos klausimą kaip nežemiška gyvybė . Kai tyrinėtojai kantriai ir kruopščiai iš liudininkų, kad ir kokie jie būtų nuoširdūs ir sąžiningi, pasakojimų pašalina subjektyvumo veiksnį, galimas suvokimo paklaidų ribas sumažina iki minimumo ir įvertina objektyvias aplinkybes, dažniausiai ima aiškėti, kad „patys tikriausi“ NSO tėra reti gamtos reiškiniai, kamuoliniai žaibai, neįprastos formos debesys, lėktuvų šviesos, oro balionai, nakties skliaute ryškiai tviskančios planetos, Mėnulis, stebėtas neįprastomis atmosferos sąlygomis, meteorai, dirbtiniai Žemės palydovai, kometos, net šventiniai fejerverkai (!) ir t. t. – kas norite, tik ne ateivių kosminiai laivai. Įspūdinga NSO stebėjimų statistika subliūkšta iki mažiau nei 1 procento natūraliomis priežastimis nepaaiškinamų reiškinių. Būtent šis nuošimtis glumina ir kelia nerimą, kuris verčia susimąstyti ir ieškoti toliau. >

Deja, mokslininkams tirti NSO fenomeną retkarčiais sutrukdo nesąžiningi liudininkai: laikas ir istorija parodė, kad ši sritis traukia sukčius ir šarlatanus – ilgainiui išaiškėja, kad NSO nuotraukos ar vaizdo įrašai tyčia klastojami, o tariamas kontaktas su svečiais iš kosmoso – išsigalvotas.

Jau XX amžiaus 5-ojo dešimtmečio pabaigoje–6-ojo pradžioje ėmė formuotis ypatinga NSO liudininkų grupė, masinėje kultūroje vadinama „kontaktuotojais“ – žmonės, kurie sakosi užmezgę „ryšį“ su nežemiškomis būtybėmis ir bendraują telepatiška, per sapnus ar net tiesiogiai savo kambaryje, o kartais – net tarpžvaigždiniam erdvėlaivyje! Iš pradžių fenomeno tyrinėtojai nežinojo, kaip reaguoti į tokius pareiškimus, o žurnalistai kiekvieną pasakojimą pateikdavo už gryną pinigą. Tačiau mokslininkams pradėjus šiuos atvejus vertinti skeptiškiau, atidžiai analizuojant įvykių detales, sensacijų burbulai ėmė sproginėti vienas po kito. Bene pirmasis žmogus, paskelbęs apie savo „kontaktus“ su ateiviais iš kosmoso ir todėl sulaukęs didžiulio visuomenės dėmesio bei komercinės sėkmės, buvo lenkų kilmės JAV pilietis Georgas Adamsky. Jis domėjosi astronomija – gyvendamas Palomaro kalno (Kalifornija, JAV), kurio viršūnėje stovėjo tuo metu didžiausia pasaulyje observatorija, papėdėje, Georgas įsitaisė kelis nedidelius mėgėjiškus teleskopus dangui stebėti. Čia pat įkurdinto savo restoranėlio lankytojams G. Adamsky pusiau juokais prisistatydavo Palomaro Profesoriaus vardu. 1946 metų spalio 9 dieną stebėdamas meteorų lietų, Profesorius pamatė tai, ką 1953 metais išleistoje bestselerių tapusioje knygoje „Skraidančios lėkštės nusileido“ pavadino „didžiuliu erdvėlaiviu“, kabojusiu aukštai virš kalno keteros San Diego kryptimi. Po šio įvykio G. Adamsky užvaldė mintis, kad Saulės sistemos planetos yra gyvenamos. Ir jam stebėtinai sekė: nuo 1949 metų žiemos iki 1952 metų vasaros Palomaro Profesorius padarė daugiau nei 100 pribloškiančių NSO nuotraukų, kol tų pačių metų lapkritį išgirdo „telepatinį balsą“, kviečiantį susitikti netoliese esančioje nuošalioje vietoje. Netrukus įvyko susitikimas, per kurį ateiviai, prisistatę Veneros gyventojais, diskutavo su G. Adamsky apie branduolinio karo grėsmę. Su maloniai atrodančiais ir inteligentiškai bendraujančiais veneriečiais G. Adamsky kosmose pabuvo 11 kartų, žinoma, aplankė „nuostabią, amžinai žaliuojančią“ gimtąją ateivių planetą.

Reikalas tas, kad tuo metu Venera dar nebuvo gerai ištirta, ir nuoširdūs, kupini kvapą gnaužiančių detalių G. Adamsky pasakojimai atrodė įtikinami. Sukluso net specialistai. Neilgam. Iki momento, kai sužinojome, kad Veneros paviršiuje

1.

temperatūra tokia, jog lydosi švinas, slėgis keliasdešimt kartų didesnis nei Žemėje, o lyja sieros rūgštimi. Atrodytų, smulkmenos, bet Profesorius patirtimi verčia suabejoti. Lygiai kaip ir faktas, kad visas NSO nuotraukas garsusis Palomaro „kontaktuotojas“ suklastojo, kas paaiškėjo po kruopštaus techninio ir psichologinio susitikimų su veneriečiais „įrodymų“ tyrimo. Viskas dėl populiarumo, pelno ir neišsipildžiusių jaunystės svajonių – galiausiai prisipažino G. Adamsky. 8-ajame praeito amžiaus dešimtmetyje ypač išgarsėjo kitas „kontaktuotojas“ – šveicarų ūkininkas Eduardas „Billy“ Meieris. Jis tvirtino, kad su kosminėmis būtybėmis telepatiška bendrauja nuo vaikystės, o „rimti“ kontaktai prasidėjo 1975 metų žiemą, kai visai netoli savo ūkio kalnuotose Ciuricho apylinkėse išvydo nusileidžiantį erdvėlaivį ir netrukus susipažino su jį pilotavusiomis į žmones itin panašiomis būtybėmis. Per pirmąjį maždaug 45 minutes trukusį bendravimą „seansą“ žavi liekno sudėjimo, dangaus mėlynumo akių šviesiaplaukė tarpžvaigždinio laivo kapitonė Semdžeisė Eduardui išaiškino, jog kosminis laivas su tiriamąja bei švietėjiška misija į Žemę atvyko iš Plejadų žvaigždžių spiečiaus (liet. pav. Sietynas), ir ūkininkas privalęs tarpininkauti tarp plejadiečių ir žmonijos (beje, šio pasirinkimo motyvo atvykėliai neatskleidė). Buvo sutarta „kontaktuoti“ nuolatos, o įrodymui svečių iš kosmoso vizitus leista fotografuoti! Ši teisė, žinoma, suteikta tik pačiam „Billy“ – niekam kitam JIE nepasirodysią.

Iš viso nuo 1975-ųjų sausio iki 1978-ųjų balandžio Plejadų gyventojai tiesiogiai pabendrauti su Meieriu buvo nusileidę 105 kartus, taip pat keletą kartų jį skraidino po kosmosą, aprodė už 400 šviesmečių nuo Žemės esančią gimtąją Eros planetą, aiškino,

jog galima keliauti greičiau už šviesą. Per šiuos daugkartinius apsilankymus E. Meieris padarė kelis šimtus šokiruojančių nuotraukų (kai kuriose pro ateivių laivo iliuminatorių matosi Žemės rutulys), užrašė apie 300 lapų plejadiečių išminties.

Nepaisant to, kad „Billy“ pasakojimai buvo įtikinami, o savo istoriją jis sėkmingai pardavinėjo žiniasklaidai, mokslininkams įtarimas kilo iškart. Pirma, Plejadų spiečius yra sudarytas iš labai jaunų karštų žvaigždžių, kurių pulkelis labai gražiai spindi naktiniame skliaute, tačiau, veikiausiai, neturi tinkamų gyvybei planetų; antra, plejadiečių „mokymas“ apie Galaktikos civilizacijų bendruomenę, tikrąją religiją, kosminį mokslą, technologijas, ekologiją įtartinai sutapo su romantiškąja Eduardo pasaulėvaizdžio dalimi, susiformavusia iš vaikystėje skaitytų fantastikos žanro komiksų atmintyje užsilikusių įspūdžių ir kiek modifikuotų TV serialo „Žvaigždžių kelias“ scenų mišinio; trečia, kai kurios erdvėlaivių nuotraukos buvo tokios absurdiškai naivios, jog nekilo abejonės, kad jos suklastotos. 1979 metų pradžioje E. Meieris prisipažino nedidelius NSO modelius kabindavęs ant plono siūlo ir ištęsta ekspozicija fotografuodavęs kalnų fone. Jokie „kontaktai“ su plejadiečiais, žinoma, irgi nevyko, o Semdžeisė, pasirodo, tebuvo idealizuotas Eduardui kažkada patikusios merginos vaizdiny...

Nuo XX amžiaus 6-ojo dešimtmečio pradžios visame pasaulyje užregistruota tūkstančiai „kontakto“ su nežemiška gyvybe atvejų. Išryškėjo įdomi tendencija: kosmoso tyrimų programoms atskleidus, kad Saulės sistemoje protinga gyvybė neegzistuoja, ateiviai liovėsi

2.

„kontaktuotojams“ tvirtinti atvykę iš gretimų planetų – jie ėmė keliauti iš tolimų žvaigždžių, apie kurių planetines sistemas bei sąlygas gyvybei mokslininkai arba nieko nežino, arba tik teoriškai numano. Kaip ir keliavimo pro juodąsias bedugnes ar laiko tunelius būdus. Šiuolaikinei kosmologijai prakalbus apie multivisatas, persipinančius erdvėlaikius ir kvantinius šuolius, proto broliai atvyksta iš paralelinių pasaulių. Dar vienas dėsningumas: „kontaktuotojams“ ateivių perduodama informacija keistai sutampa su masinėje kultūroje vyraujančiomis temomis bei aktualijomis, o suteikiamos žinios vargiai peržengia paties „kontaktuotojo“ kompetencijas ir interesų lauką. Šiandien galėtume suskaičiuoti bene 30 skirtingai argumentuotų atsakymų į klausimą, kas glūdi už NSO fenomeno. Net atmetus visiškai absurdiškus ar net beprotiškus aiškinimus, lieka gana platus atsargiomis faktine medžiaga pagrįstomis hipotezių, nežemiško proto problemai suteikiančiomis racionalų kontekstą, spektras. Tad egzistuoja visai nemenkas pasirinkimas! Tik reikia suvokti, kad visos versijos yra lygiavertės – mokslas subjektyvųjų faktorių atmeta, vadinasi, į asmenines simpatijas neatsižvelgia. Iš žemiškosios NSO kilmės hipotezių grupės populiariausias aiškinimas teigia, kad viskas, kas susiję su NSO fenomenu, yra pokštai, apgaulės ir klastotės; dar galima manyti, kad NSO yra netyčinis, nesąmoningas stebėtojo pojūčių klaidos rezultatas; taip pat neatmetama galimybė, kad „skraidančiosios lėkštės“ – reti gamtos, atmosferinės ar kosminės prigimties reiškiniai; kai kurie tyrinėtojai teigia, kad NSO tėra slaptos, eksperimentinės, žmogaus sukurtos, dažniausiai, karinės paskirties ar žvalgybos technologijos.

O kvazižemiškos NSO kilmės hipotezių grupė siūlo kiek egzotiškesnį požiūrį: NSO – tai kažkada ateityje žmogaus sukurtos laiko mašinos, kuriomis mes keliaujame į praeitį, t. y. šiuos laikus; kita vertus, gali būti, kad NSO yra Žemėje greta mūsų civilizacijos po vandeniu (tarkime, Atlantida), Himalajų kalnuose (tarkime, Šambala) ar po žeme (tarkime, anunakiai) egzistuojančių civilizacijų transporto priemonės; tikėtina, kad NSO – kadaise mūsų planetoje gyvavusios pažangios civilizacijos sukurti dirbtinio intelekto mechanizmai, robotai, kurie po kūrėjų žūties išliko ir sugeba savarankiškai egzistuoti; neatmestina versija, kad NSO yra plazminės ar eterinės – visiškai kitos prigimties nei organinė – gyvybės forma.

Nežemiškos ir paražemiškos NSO kilmės hipotezių grupė vaizduotę kaitina ypač. Populiariausia versija skelbia, kad NSO yra technologškai pažangių kosminių civilizacijų aparatai, t. y. ateivių pilotuojami erdvėlaiviai; kai kurie mokslininkai įsitikinę, kad NSO yra ne kas kita kaip robotų valdomi kosminiai laivai, o humanoidai – dirbtinio intelekto mašinos, kurias mus tyrinėti atsiuntę pažangios kosminės civilizacijos; yra galvojančių, kad NSO – psichologinis nežemiškų civilizacijų eksperimentas, per kurį į žmonių sąmonę siunčiami signalai, sukeliantys NSO vaizdinius; reikėtų paminėti nuomonę, kad NSO – holografiniai galingos kosminės civilizacijos siunčiami vaizdai, kurie mūsų pasaulyje „materializuojasi“; tačiau NSO gali būti ir aparatai, atvykstantys iš lygiagrečių matavimų, kuriuose egzistuoja protinga, mums tiesiogiai neapčiuopiama gyvybė. Vyraujančių NSO kilmės hipotezių sąrašą užbaigia psichofizinės bei mistinės-religinės reiškinio prigimties aiškinimų grupė:

NSO yra labai sudėtingas psichofizinis reiškinys, archetipinių žmonijos vaizdinių, egzistencinių lūkesčių ir fobijų projekcija laike bei erdvėje, kolektyvinės žmonių sąmonės pagimdyta haliucinacija; o kas, jei NSO iš tiesų yra Dievo ir jo pasiuntinių – šventųjų ir angelų – pasireiškimas ir / arba, atvirkščiai – velnio, blogio jėgų apraiškos? Galiausiai NSO – tai dvasinės, subtiliosios, astralinės dimensijos pasireiškimas fizinėje mūsų pasaulio plotmėje.

Reikėtų pabrėžti, kad nė viena įvardyta hipotezė nepaaiškina fenomeno išsamiai, nes nė viena neapima visų NSO aspektų – fizinių, psichologinių, gnoseologinių, socialinių, kultūrinių, religinių... Gali būti ir taip, kad visos versijos yra iš dalies teisingos arba... prie atsakymo nepriartėjome nė per žingsnelį. Svarbiausia, nepamesti galvos. Net paaiškėjus, kad JIE – jau tarp mūsų – čia, greta, gal net Lietuvos Respublikos Seime. x

1. Eduardo Mejerio montažai.

2. Kennetas Arnoldas su lėkštės eskizu ir pranešimas laikraštyje.

14

Kas ta Nada iš Australijos? Nežinau. Šis receptas į mano akiratį pateko keistai. Kartą keliaudami Pietų Australijoje šalia kelio pamatėme niekur neminimą muziejų po atviru dangumi. Jis panašus į Liaudies buities muziejų Rumšiškėse, tik eksponatai čia buvo gerokai „jaunesni“, o tarp namų-eksponatų rūdija ir įvairaus amžiaus automobiliai. Tikros Radiatoriškės iš animacinio filmo „Ratai“ („Cars“).

Viename iš kiemų ant akmeninės plokštės – iš pradžių galvojau, kad tai antkapis – pamačiau užrašytą receptą. Greitai jį nufotografavau, nuotraukoje net viso akmens nesimato. Grįžęs namo pabandžiau iškepti recepte aprašytas bandeles, kurios anglų kalba vadinamos „scones“.

Skanios jos tik šviežios. Tad išsikepę nedelskite.

Šios bandelės – tai tikras *placdarmas* eksperimentams. Į tešlą galima įmaišyti pačių įvairiausių dalykų – alyvuogių, sūrio gabalėlių, džiovintų pomidorų, uogų. Visko, kas tik jums šaus į galvą ir pasirodys įdomu. Bandykite, kol atrasite mėgstamiausią skonį.

Jei nieko nededate į tešlą, pabandykite valgyti su uogiene, užtepėlėmis ar galų gale tiesiog su sviestu.

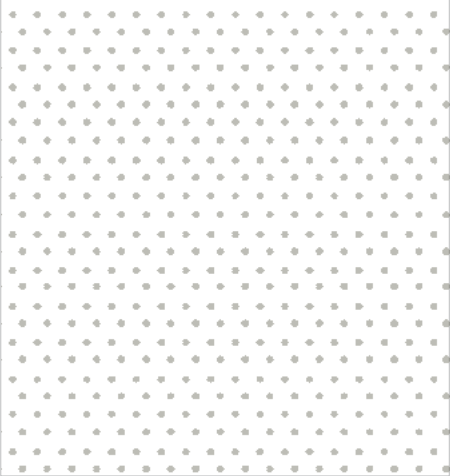
6 valgytojams reikės:

- 1 stiklinės vandens
- 2 šaukštų cukraus
- 2 šaukštelių kepimo miltelių
- 1 nubraukto šaukštelio druskos
- 4 stiklinių miltų

- 1. Išminkykite tešlą. Iškočiokite maždaug dviejų centimetrų storio tešlą.
- 2. Su stikline ar puodeliu išpjaukite bandelių formas.
- 3. Sudėkite ruošinius ant skardos ir kepkite apie 15 minučių karštoje orkaitėje (200 laipsnių temperatūroje) ant skardos, kol bandelės iškilis ir gražiai pageltonuos. x

GARSIOSIOS NADOS IŠ AUSTRALIJOS BANDELĖS

Tekstas – Vytautas Radzevičius
Nuotraukos – Lina Jushke ir Vytautas Radzevičius

SVEIKINIMAI

Suvalkijos šaulių [Marijampolės apskr.] 4-oji rinktinė

Laimutė Vinkšnaitienė – 60 metų
Gediminas Zenkevičius – 60 metų

Gen. Povilo Plechavičiaus [Šiaulių apskr.] šaulių 6-oji rinktinė

Algirdas Mančauskas – 65 metai
Algirdas Ulčinas – 60 metų
Kazimiras Čiuplinskas – 55 metai
Rolandas Petrauskas – 55 metai
Aelita Dambrauskienė – 50 metų
Aidas Navikas – 50 metų
Juozas Aleksa – 50 metų
Nerijus Kazlauskas – 45 metai

LDK Kęstučio šaulių 7-oji rinktinė

Algimantas Dragūnas – 65 metai
Mindaugas Budrys – 55 metai
Alfredas Micavičius – 50 metų
Eglė Ramanauskaitė – 40 metų
Vytautas Holovinskas – 30 metų
Gerda Sviderskytė – 30 metų
Ignas Žukauskas – 20 metų

Karaliaus Mindaugo [Vilniaus apskr.] šaulių 10-oji rinktinė

Juozapas Purnas – 80 metų
Egidijus Petrikas – 50 metų
Arnoldas Vilčinskas – 50 metų

Ukmergės Vyčio 1002-oji šaulių kuopa sveikina:

Tadą Kuzmą – 20 metų
Saulių Vilotį – 35 metai
Egidijų Petriką – 50 metų
Arnoldą Vilčinską – 50 metų
Juozapą Purną – 80 metų

Vilniaus šaulių kuopa sveikina savo vadą Mindaugą Aleksandrą Balčiauską su 2019-11-21 šį pasaulį išvydusią jo pirmagimę dukrytę Jorę! Ilgiausių metų linkime Dovilei, Jorei ir Mindaugui Balčiauskams!

Vilniaus Karaliaus Mindaugo 10-osios rinktinės Vilniaus kuopos šauliai

KRYŽIAŽODŽIO ATSAKYMAI

Lapkričio mėnesio „Trimito“ kryžiažodžio „Eglutė“ atsakymai:

Vertikaliai.

- 1. Rutulys.
- 2. Trakėnai.
- 3. Šatrija.
- 4. Pirosmanis.
- 5. Nudistas.
- 6. Ulanovas.
- 7. Ananasas.
- 9. Abraomas.
- 10. Augalija.
- 11. Išradėja.
- 12. Sostapolis.
- 14. Italija.
- 15. Solistas.
- 16. Austėja.
- 17. Osaka.
- 18. Oslas.
- 23. Amišai.
- 32. Sevilija.
- 34. Operetė.
- 36. Karatas.
- 38. Suodžiai.
- 39. Akmenė.
- 40. Estija.
- 43. Indira.
- 44. Atėnai.
- 45. Tatula.
- 46. Arabas.
- 48. Ra.
- 50. MG.
- 52. Cėsys.
- 56. Rasos.
- 57. Ketera.
- 58. Ruanda.
- 59. Taktas.
- 63. Bankas.
- 64. Laikas.
- 65. Smėlis.
- 66. Tankas.
- 67. Romuva.
- 68. Stirna.
- 71. Bosas.
- 72. Kovas.
- 75. Lama.

- 76. Ūgis.
- 78. Anga.
- 79. Sofa.
- 81. Upė.
- 83. ŽAS.

Horizontaliai.

- 1. Rotušė.
- 4. Puntukas.
- 8. Karalius.
- 13. Piesta.
- 19. Tvirtas.
- 20. Rodmanas.
- 21. Pragaras.
- 22. Staklės.
- 24. Ėriukas.
- 25. Akmuo.
- 26. Abarius.
- 27. „Tėvas“.
- 28. Meilė.
- 29. Svaras.
- 30. „Aušra“.
- 31. Panama.
- 32. „Senis“.
- 33. SOS.
- 35. Ska.
- 37. Aulas.
- 41. Kalvis.
- 42. Sirena.
- 45. Tarnas.
- 47. Stogas.
- 49. Tea.
- 51. „Metelica“.
- 53. Drevė.
- 54. „Tatra“.
- 55. Gražulis.
- 57. Kerėtojas.
- 60. Erkę.
- 61. SAAAB.
- 62. Svambalas.
- 66. Tiras.
- 69. Tvarka.
- 70. ISA.

Sveikiname **Ugnę Montvilienę** iš Vilniaus, sėkmingai išsprendusią praėjusio „Trimito“ numerio kryžiažodį – jai atitenka prizas, unikali dėlionė „Lietuvos kariai“.

- 73. Aša.
- 74. „Snaigė“.
- 77. Namai.
- 80. Dramaturgas.
- 82. Vandžiogala.
- 84. Katė.
- 85. Smala.
- 86. STAR.

15

16

Atsakykite į kryžiažodžio klausimus ir siųskite atsakymus paštu iki sausio 15 dienos į „Trimito“ redakciją adresu:

Žurnalas „Trimitas“ Lietuvos šaulių sąjunga Laisvės al. 34, 44240 Kaunas

- VERTIKALIAI:**
- 2. „Liaudiškas“ JAV pavadinimas.
 - 3. Miestelis Zarasų rajone, prie Sartų ežero.
 - 4. Amerikos čiabuvis.
 - 5. Švedų chemikas, inžinierius, dinamito išradėjas.
 - 7. Labai nuodingi ciano vandenilio rūgšties junginiai, turintys -CN grupę, kur anglies atomas susietas su azoto atomu triguba jungtimi.
 - 10. Žeronto sūnaus iš Moljero komedijos „Skapeno klastos“ vardas.
 - 11. Labai sena žemaūgių arklių veislė.
 - 12. Kristalinės ledo nuosėdos, susidarancios vandens lašeliams rūke sušalus ant įvairių objektų paviršių.
 - 13. Turbūt nemėgstamiausias Lietuvoje Ispanijos krepšininkas, dabar žaidžiantis NBA Finikso „Suns“ komandoje.
 - 14. Žinomiausias pasaulyje vampyras.
 - 18. Lietuviško sunkiojo metalo „dinozaurai“.
 - 19. Lietuvos dviratininkė.
 - 22. Burtazodis, senovėje naudotas kaip užkeikimas nuo uždegimų ir karštingės (šiuo metu populiarius tarp magų – artistų).
 - 23. Indonezijos gyventojas.
 - 25. Akcinė bendrovė (sutr.).
 - 26. Septintoji gamos nata.
 - 29. Skystos arba dujinės būsenos kuro rūšis, naudojama vidaus degimo varikliuose.
 - 30. Šiaurės Sibiro klajoklinių tautų kilnojamas būstas (apskritimo formos, karkasas ir kupolas surenkamas iš lengvų medinių pagalių ir dengiamas elnių odomis).
 - 32. Upė Užkaukazėje, Kuros dešinysis intakas.
 - 33. Cheminis periodinės elementų lentelės III grupės radioaktyvusis elementas, žymimas Ac (eilės numeris – 89).
 - 35. Lietuvos bliuzo karalienė.
 - 37. Vienas populiariausių vandenvardžių Lietuvoje (toku vardu vadinami net 28 ežerai).
 - 38. Miestelis Rokiškio r., apie kurio pokario gyvenimą rašytojas S. Šaltenis parašė apysaką (pagal ją 1978 metais E. Nekrošius pastatė spektaklį Kauno valstybiniame dramos teatre).
 - 39. Taip anksčiau buvo vadinama Etiopija.
 - 42. Filmo „Kita tylos pusė“ režisierius.

KRYŽIAŽODIS „SU SPORTINIU PRIESKONIU“.

Sudarė – Kastytis V. Stumbrys

Nepamirškite nurodyti savo atgalinio adreso ir telefono numerio, nes vienas iš atsakiusiųjų burtų būdu gaus prizą – unikalią 1 000 detalių dėlionę „Lietuvos kariai“. Sėkmės!

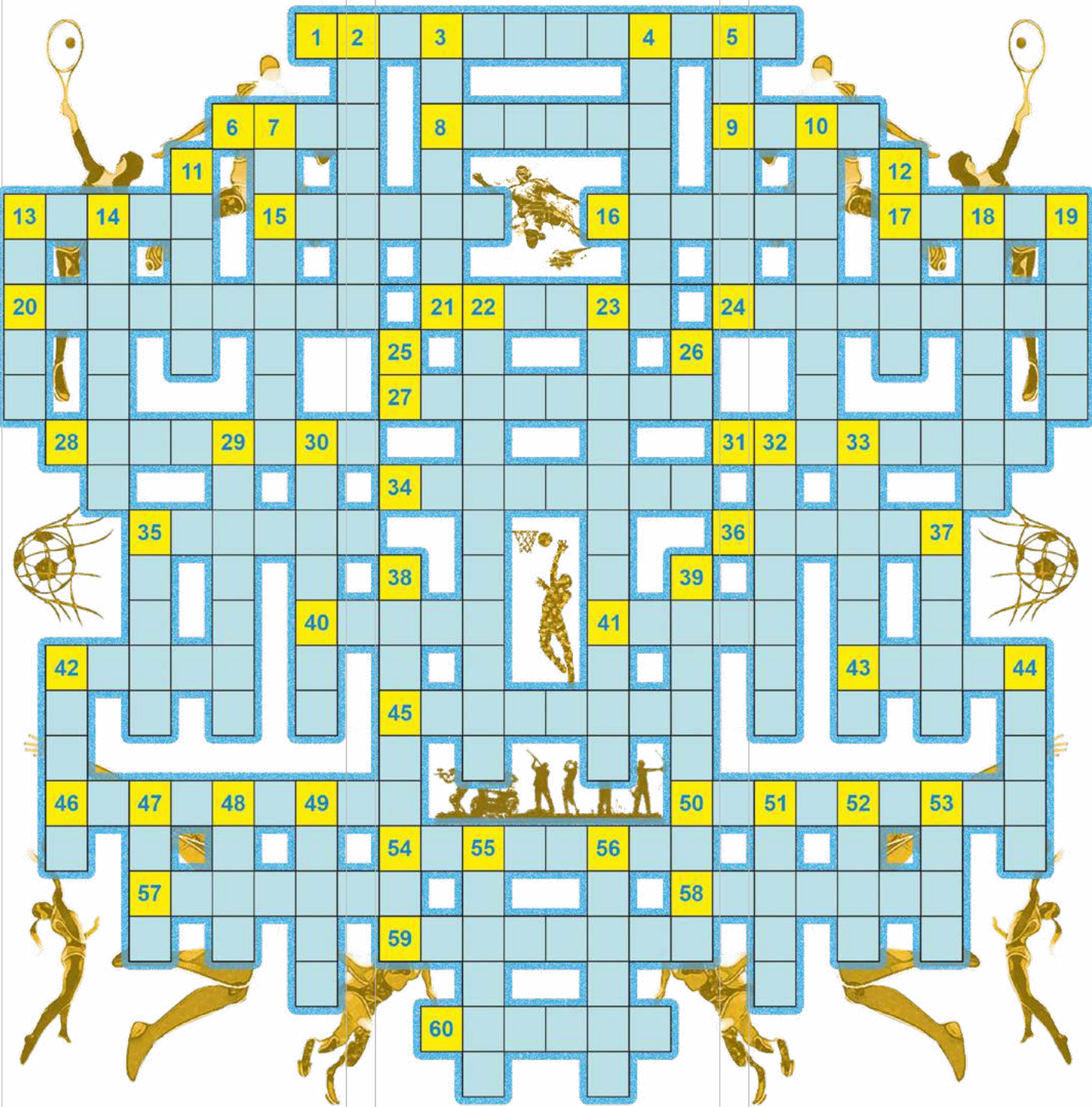

- 44. Mergaitė, pabuvusi Stebuklų Šalyje ir Veidrodžio karalystėje.
- 47. Išskendintas ir sukarštas medvilnės pluoštas.
- 48. Sausumos plotas, iš visų pusių apsuptas vandens.
- 49. Vieno kalbos garso rašmuo, fonetinis ženklas.
- 51. Požeminė ertmė, ola žemėje ar uolienoje.
- 52. Tai – ir upė tarp Duburio bei Zalvio ežerų (Zarasų r.), ir negražus užpakalio pavadinimas.
- 53. JAV valstybinė agentūra, atsakinga už visas nekarines kosmoso tyrimo programas.
- 55. Brazilijos piniginis vienetas (valiuta).
- 56. Skysta arba kieta asmens higienos ir skalbimo priemonė.

HORIZONTALIAI:

- 1. Lietuvių lengvaatletė, pirmoji sportininkė pasaulyje, nušokusi į toli daugiau kaip septynis metrus.
- 6. Technologinius sprendimus bei produktus kurianti, gaminanti ir platinanti lietuviško kapitalo įmonių grupė, įkurta 1993 metais.
- 8. Specialioji žemės ūkio ir kaimo plėtros pasirengimo narystei Europos Sąjungoje programa, veikusi iki 2007 metų.
- 9. Klampi vieta, dažniausiai su stovinčiu joje vandeniu, pelkė, raistas, klanas, valka.
- 13. Metų laikas, kuris būna „auksinis“.
- 15. Tokia auksinė uoga, kasmet skiriama kaip apdovanojimas blogiausiems JAV filmams ir aktoriams.
- 16. Prancūzijos futbolo rinktinės puolėjas, žaidęs joje 1998–2010 metais (2010 metų pasaulio čempionate buvo pašalintas iš rinktinės po konflikto su vyr. treneriu Raimonu Domeneku).
- 17. Senovės lietuvių religinio kulto vieta (dažniausiai tai – kalneliai, giraitės, pievos, upeliai).
- 20. Pietų Amerikos valstybė, kurios rinktinė penkis kartus buvo pasaulio futbolo čempionais.
- 21. Taip senovės lietuviai vadindavo Grįžulo Ratų žvaigždyną.
- 24. Asmuo, praktikuojantis sodomiją.
- 27. Salos Atlanto vandenyne, šiaurinis „Mirties trikampio“ pakraštys.

- 28. Europos valstybė, kurios futbolininkams labai nesiseka pasaulio čempionatų finaluose (žaidė 3 kartus, bet pralaimėjo).
- 31. Trojos karaliaus dukra, aiškiaregė, kurios pranašystėmis niekas netikėjo.
- 34. Alkaloidas, išgaunamas iš kokainmedžio lapų (didžiausi jo tiekėjai – Kolumbija, Bolivija ir Peru).
- 35. Vienintelė upė, ištekanči iš Baikalo ežero.
- 36. Ežeras, padovanojęs savo pavadinimą populiarioms žirgų lenktynėms.
- 40. Tai, kas gaunama iš ko nors vertingo, pelningo, reikalingo.
- 41. Snieginis leopardas.
- 42. Lokinių šeimos žolėdis žinduolis – Pasaulinio laukinės gamtos fondo (WWF) simbolis.
- 43. Sala Viduržemio jūroje, Ispanijai priklausančio Balearų salyno pietvakariuose, pasaulinės reikšmės kurortas, garsus savo naktiniais klubais.
- 45. Tai – ir žemiausias kavalerijos karininko laipsnis kai kurių šalių kariuomenėse, ir varinis pučiamasis instrumentas.
- 46. Metų laikas, kurių visą šimtą priskaičiavo poetas Kazys Binkis.
- 50. Neturinti elektrinio krūvio subatominė dalelė, kurios masė yra kiek didesnė už protono.
- 54. Tiurkų grupės tauta, gyvenanti Ukrainoje (Kryme, Voluinės sr., Odesoje), Lietuvoje, Lenkijoje, Rusijoje.
- 57. Žemaitijos sostinė.
- 58. Liaudies dainos „Ko liūdi, berželi...“ teksto autoriaus – knygnešio ir poeto J. Krikščiūno – literatūrinis pseudonimas.
- 59. Kino centras Vilniuje (buvęs „Planetos“ kino teatras).
- 60. Gyvūnų riebalai. x

plk. lt. GINTARAS KORYZNA
Lietuvos šaulių sąjungos vadas

**„Man Tėvynė yra svajonių ir
galimybių šalis, laisvė pasirinkti.“
Prisijunk ir tu! Tapk šauliu — apgink Tėvynę!**

www.tapksauliu.lt